

Memoona Hussain

Selvstendige eller undertrykte?

En studie av etniske minoritetsjenters psykiske helse

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om etniske minoritetsjenters psykiske helse. Jeg er opptatt av allment velvære og leter ikke etter noen klinisk diagnose. I tillegg til helsearbeidere trenger ansatte i ulike sosiale institusjoner som for eksempel skole, kunnskap om de dagligdagse prosessene som kan spille inn på etniske minoritetsjenters psykiske helse. Det teoretiske grunnlaget i oppgaven er Bourdieus nøkkelbegreper; habitus, felt, og kapital, samt hans teori om symbolsk vold og dominans og Foucaults diskursteori. I tillegg har jeg brukt Saids teori om orientalisme.

Empiren i denne undersøkelsen består av kvalitative intervjuer med seks unge etniske minoritetsjenter med ikke-vestlig bakgrunn. Oppgaven har to kunnskapsmål. Det ene har vært å belyse hvordan det er for etniske minoritetsjenter å leve med både storsamfunnets- og hjemmiljøets ulike verdier, og hvilke positive og negative innvirkninger ulike kulturelle forventninger kan ha på deres psykiske helse. Det andre kunnskapsmålet har vært å finne ut hvordan denne kunnskapen kan brukes i forbyggende helsearbeid blant unge etniske minoritetsjenter. Jeg har også brukt en psykolog med ikke-vestlig bakgrunn som kilde i min undersøkelse. Psykologen med sin bakgrunn og kompetanse har fungert som en ressurs for dette arbeidet.

Analysen i denne oppgaven har belyst hvordan etniske minoritetsjenter kan oppleve å møte kulturelle forventninger både i storsamfunnet og i hjemmiljøet, som er i motstrid til de verdiene de ønsker å følge. Kollisjonen mellom egne ønsker og kulturens forventninger oppleves som utfordrende. De kan også oppleve det som problematisk å bli tilskrevet sosiale identiteter de ikke kjenner seg igjen i. Ved å opptre på ulike sosiale arenaer som er kulturelt forskjellig, kan etniske minoritetsjenter samtidig bygge opp kulturelle ressurser. I tillegg kan de ha andre ressurser som kan være betydningsfulle for en god psykisk helse som tro, familie og venner. Det kan være aktuelt med forebyggingstiltak på ulike arenaer, som skole og helseinstitusjoner. For eksempel kan mer undervisning om kultur på skolen være til hjelp for å forstå ulikheter blant mennesker. Det viser seg også å være behov for informasjon om helsetjenester blant etniske minoriteter. Et annet godt tiltak kan være å få flere etniske minoriteter ansatt i sosial- og helsetjenester.

Independent or oppressed - a study of ethnic minority mental health

The subject of this master degree thesis is about mental health condition of ethnic minority girls. I am focusing on mental health issue in a broader contexts and not so much in the clinical meaning on the term. The health workers as well as workers in social institutions, like schools, needs more knowledge about the ever day life contexts, which can have importance for the mental health of ethnic minority girls. The theoretical basis of this master thesis is Bourdieus concepts; habitus, field, and capital, as well as his theory about symbolic violence and dominance and Foucaults discourse theory. I have also used Saids theory about orientalism.

The data in the analysis consists of qualitative interviews with six young girls from non-western backgrounds. The master thesis has two knowledge dimensions. The first one was to explore how it effected ethnic minority girls to live with different cultural expectation and values from community- and home environment, and the positive and the negative implications they could have on their mental health. The second knowledge dimension was to see how this knowledge can be used in preventive health among young ethnic minority girls. I have also used one psychologist with non-western background as a source in my survey. She has been used as a resource for this master thesis, because of her background, education and work experience.

The analyses visualize how ethnic minority girls can expect to meet cultural expectations, both in community- and home environments, which are against their own values. The contrast between their own preferences and cultural expectations are a challenge for them. They can also experience it as problematic to be assigned social identities they do not identify with. The ethnic minority girls can build up cultural resources because of being on several social areas which has cultural differences. They have also other resources that can be significant for a good mental health as faith, family and friends. It may be relevant with more preventive measures in different areas, such as schools and in the health sector. For example, more education about culture at the school can help to understand such differences in a better way. There is also a need for information about medical services among ethnic minorities. Another good measure can be to get more ethnic minorities employed in social- and health services.

Oslo University College, Department of social studies

Oslo 2010

Forord

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til de seks informantene som har brukt av sin tid til å stille opp til intervju. Deres åpenhet og vilje til å dele sine erfaringer og kunnskap gjorde dette prosjektet mulig. Jeg vil videre rette en stor takk til psykologen, Nadia Ansar, som delte sine erfaringer og kunnskaper med meg og ga gode råd i forhold til litteratur rundt forskningsfeltet.

Takk til min veileder Mona Sandbæk som har fulgt meg opp og gitt konstruktive tilbakemeldinger gjennom arbeidet med oppgaven. Takk for å ha vært en god støttespiller.

Takk til Eivind Engebretsen for gode råd i forbindelse med semesteroppgave i vitenskapsteori. Denne semesteroppgaven har jeg videreutviklet og tatt i bruk i min masteroppgave.

Jeg vil også takke flere av mine venner, medstudenter og familiemedlemmer for nyttige innspill og for å ha stilt opp med praktisk hjelp i forbindelse med dette prosjektet.

Memoona Hussain

Oslo, mai, 2010

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	2
Abstract.....	3
Forord.....	4
Innholdsfortegnelse.....	5-7
1. Innledning.....	8-12
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	8-9
1.2 Problemstilling.....	9
1.3 Prosjektets relevans for sosialt arbeids praksis.....	9
1.4 Redegjørelse for sentrale begreper.....	9-12
1.4.1 Forståelse av psykisk helse.....	9
1.4.2 Etnisitet.....	9-10
1.4.3 Etnisk minoritet.....	10-11
1.4.4 Ikke-vestlig bakgrunn.....	11
1.4.5 Kultur.....	11-12
1.5 Oppgavens struktur.....	12
2. Forskningsfeltet.....	13-16
2.1 Vanlige helseproblemer.....	13
2.2 Risikofaktorer.....	14-15
2.3 Beskyttelsesfaktorer.....	15-16
3. Teoretiske perspektiver.....	17-27
3.1 Identitet som omfattende begrep.....	17
3.2 Framgangsmåte.....	17
3.3 Identitet i lys av Bourdieus nøkkelbegreper.....	18-20
3.3.1 <i>Habitus</i>	18
3.3.2 <i>Felt</i>	18-19
3.3.3 <i>Kapital</i>	19
3.3.4 <i>Begrepstriade</i>	19-20
3.4 Identitet sett i lys av diskursteori.....	20-21
3.5 Sammenfletting av felt og diskurs.....	21-22
3.6 Sosiale kategoriseringer.....	22

3.7 Orientalisme.....	23
3.8 Symbolsk vold og sosial dominans.....	23-25
3.9 Endring i dominansforholdet.....	25-26
3.10 Oppsummering.....	26-27
4. Metodiske tilnæringer.....	28-37
4.1 Valg av metode.....	28
4.2 Utvalg.....	28-29
4.3 Rekruttering av informanter.....	30
4.4 Presentasjon av informantene.....	30
4.5 Psykolog som kilde.....	30-31
4.6 Intervjuguide.....	31-32
4.6.1 Utdypende kommentarer til intervjuguiden	31-32
4.7 Spørsmål til psykologen.....	32-33
4.8 Intervjusitasjonen.....	33
4.9 Forskningsetiske refleksjoner.....	33-35
4.9.1 <i>Mitt ståsted</i>	34-35
4.10 Reliabilitet og validitet.....	35-36
4.11 Analysemetode.....	36-37
5. Erfaringer fra ulike felt.....	38-52
5.1 Sosiale arenaer	38
5.2 Gjensidige stereotypier.....	38-40
5.3 Økt forståelsen med alder.....	40-41
5.4 Kulturelle ulikheter i oppvekstmiljøet	41-42
5.5 Dilemmaer	42-48
5.5.1 <i>Dilemmaer i storsamfunnet – faren for misforståelse</i>	42-46
5.5.2 <i>Dilemmaer i hjemmiljøet – faren for å såre familien</i>	46-48
5.6 Innvirkning på den psykiske helsen.....	48-52
5.6.1 <i>Positive innvirkninger</i>	49-51
5.6.2 <i>Negative innvirkninger</i>	51-52

6. Sosiale identiteter.....	53-59
6.1 Sosiale identiteter i storsamfunnet.....	53
6.2 Media.....	54
6.3 Diskriminering.....	54-56
6.4 Etnisk minoritetsbakgrunn som en kapital.....	56-57
6.5 Å være kvinne i hjemmiljøet.....	57-58
6.6 Sosiale identiteter som utfordrende.....	58-59
7. Ressurser og forebyggingsaspekter	60-69
7.1 Tro.....	60
7.2 Familien som ressurs.....	60-61
7.3 Venninner som psykologer.....	61-64
7.4 Tabulagte helsetjenester	64
7.5 Forebyggingstiltak... ..	64-69
7.5.1 Informanternes tanker rundt forebyggingstiltak.....	66-69
8. Drøfting av avsluttende konklusjoner.....	70-76
8.1 Individuer med ønsker og meninger.....	70-71
8.2 Ei ung kvinne i 20 årene.....	71
8.3 ”Ei sårbar, undertrykt og forsiktig jente?”.....	71-72
8.4 Kunnskap om ulike kulturer.....	72-73
8.5 Å vokse på motgang.....	73
8.6 Betydningsfulle ressurser.....	73
8.7 Forebyggingstiltak i profesjonell hjelpearbeid.....	74-75
8.8 Hva med sosioøkonomiske – og boligforhold?.....	75
8.9 Avslutning.....	75-76
Litteraturliste.....	77-81
Vedlegg 1: Informasjonsskriv.....	82
Vedlegg 2: Intervjuguide til informanter.....	83-84
Vedlegg 3: Samtykkeerklæring.....	85
Vedlegg 4: Intervjuguide til psykologen.....	86
Vedlegg 5: Behandling av personopplysninger.....	87

Kap 1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I denne oppgaven skal jeg skrive om etniske minoritetsjenter og deres psykiske helse. Etniske minoritetsjenter har fått en god del oppmerksomhet i det norske samfunnet. Deres livsstil og verdier blir stadig debattert og omgjort til et integreringsproblem, for eksempel gjennom hijabdebatten. Ofte er oppmerksomheten rettet mot hvordan slike jenter blir offer for sin egen kultur. Problemerorienterte emner som tvangsekteskap og æresdrap har fått stor plass i medieoppslag. Vi kan heller ikke avvise at slike fenomener eksisterer i enkelte minoritetsmiljøer. Noen av de minoritetskvinner som er blitt rammet av denne problematikken har tatt oppgjør med sin kultur og brutt med sin familie. Enkelte av dem har nærmest blitt fremstilt som en rollemodell for hvordan en godt integrert minoritetskvinne skal være, ved at de har fått retten til å uttale seg i media på vegne av alle minoritetsjenter. Dette medfører at negative fenomener som rammer en liten del av minoritetsbefolkningen blir fremstilt som om de gjelder nærmest alle minoritetsjenter. Slike problemorienterte emner rundt denne gruppen er med på å fremstille stereotyper, som for eksempel ”stakkars undertrykt minoritetsjente”. I tillegg antyder slike vinklinger at minoritetsjenter må velge den norske kulturen for å leve et godt liv i det vestlige samfunnet, ellers kan de risikere å leve det media har omtalt som et ”dobbel liv”¹. Dette kan gi et bilde av vestlige verdier som ”riktige” og som verdier minoritetsjenter egentlig ønsker å følge. Verdiene som foreldrene har gjennom sin bakgrunn blir motsatt forbundet med ”uriktige”, samtidig som det blir tatt for gitt at minoritetsjenter er underlagt å følge dem mot sin vilje.

Er det virkelig slik at etniske minoritetsjenter har det så vanskelig? Må de ta oppgjør med sin kultur og familie for å vise at de er godt integrert i det norske samfunnet? Jeg har undret meg mye over medias fokusering på problemorienterte emner rundt etniske minoritetsjenter. I tillegg finnes det en god del forskning som fokuserer på risikofaktorer som kan ha betydning for etniske minoriteters psykiske helse. Både media og forskning gir et bilde av at etniske minoritetsjenter har det vanskelig og lever et tøft liv. Ved å selv være en etnisk minoritetsjente, født og oppvokst i Norge, med utenlandske foreldre fra et ikke-vestlig land, er min erfaring at bildet ikke er så entydig. Jeg har derfor i denne oppgaven valgt å utforske hvordan det er for etniske minoritetsjenter å leve med både storsamfunnets- og hjemmemiljøets verdier, og hvordan dette kan påvirke deres psykiske helse, både positivt og

---

¹ Se bl.a VG nettutgave: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=593984> (lastet ned 08.03.2010.)

negativt. Hensikten med denne undersøkelsen er å belyse hvilken betydning kulturelle forventninger på ulike sosiale arenaer kan ha for etniske minoritetsjentes psykiske helse. I tillegg vil jeg undersøke hvilken betydning denne kunnskapen kan ha for forbyggende helsearbeid blant etniske minoritetsjenter.

1.2 Problemstilling

Hvilken betydning kan ulike kulturelle forventninger på forskjellige sosiale arenaer ha for etniske minoritetsjentes psykiske helse? Hvordan kan denne kunnskapen benyttes i forbyggende helsearbeid blant dem?"

1.3 Prosjektets relevans for sosialt arbeids praksis

Min undersøkelse rundt etniske minoritetsjenter og deres psykiske helse er aktuell i det flerkulturelle Norge i yrkeslivet som sosialarbeider. Både helsearbeidere og ansatte i ulike sosiale institusjoner, som for eksempel skole og helsetjeneste, trenger kunnskap om de prosessene som foregår i den daglige konteksten til etniske minoritetsjenter og som kan spille inn på deres psykiske helse. For sosialarbeidere kan denne kunnskapen bidra til økt og mer helhetlig forståelse av praksiser som omhandler etniske minoritetsjenter med ikke-vestlig bakgrunn. I tillegg kan oppgaven bidra til en økt innsikt om aktuelle helseforebyggings tiltak blant etniske minoritetsjenter med ikke-vestlig bakgrunn. Denne kunnskapen er betydningsfull for sosialarbeidere siden forebyggingsaspekter er en viktig del av deres yrkespraksis.

1.4 Redegjørelse for sentrale begreper

1.4.1 Forståelse av psykisk helse

I denne oppgaven leter jeg ikke etter noen klinisk diagnose, men er heller opptatt av allment velvære. Jeg er ute etter informanters egen opplevelse av psykisk helse. Denne kan være både positiv og negativ.

1.4.2 Etnisitet

Begrepet etnisitet stammer fra det oldgreske begrepet *ethnikos/ethnos*, som opprinnelig betyr hedninger, men senere kom til å bety folkeslag (Eriksen 2003). Begrepet viser ofte til forskjellige folkegrupper med felles kultur og landstilhørighet/nasjonalitet (Phinney 1998).

Det finnes forskjellige definisjoner av etnisitet. Etnisitet i snever betydning refererer til en

gruppe mennesker som har felles avstemming. Dette innebærer at etnisitet er noe enkelte fødes inn i og som ikke kan velges bort (Øia 2003, 61). En annen definisjon er ”et felleskap av mennesker som har visse sterke kulturelle trekk felles, som språk, levende tradisjoner og myter.” (Sørensen 1997, 108). Prieur (2004, 9 og 132) definerer etnisk identitet som ikke gitt, men noe som skapes gjennom en konstruksjonsprosess som innebærer betydningsdannelser, identifiseringer og opplevelser av tilhørighet. Et slikt konstruktivistisk perspektiv innebærer at etnisk identitet ikke er noe fast og uforanderlig, det vil si at den ikke har et essensielt innhold.

Marianne Skytte (2001, 100) skiller mellom tre former for etnisk identitet: Personlig-, sosial- og kollektiv etnisk identitet. Personlig etnisk identitet inneholder alt det personen får med seg gjennom oppvekst i hjemmet, som blant annet verdinormer, rollemodeller, kjønnsroller, følelsesuttrykk og følelsesregistre. Den sosial etnisk identiteten er de sosiale kategoriene som mennesker sorterer seg selv og andre i. Dette har både et eksternt og internt aspekt. Det interne aspektet omhandler individets forståelse av sin egen identitet i forhold til andre etniske grupper i samfunnet. Mens det eksterne aspektet består av ulike sosiale kategorier som alder, kjønn, etnisk tilhørighet og religion. Den kollektive etniske identitet er gruppens kjennetegn gjennom blant annet territorier, språk, utseende og sentrale kulturelle symboler.

Jeg forstår etnisitet som et ganske omfattende begrep. Jeg velger å bruke Skyttes definisjon som utgangspunkt for min oppgave, siden hun forklarer flere former for etnisitet og dermed dekker ulike sider av begrepet. Jeg vil i oppgaven spesielt se på den sosiale etniske identiteten.

1.4.3 Etnisk minoritet

Eriksen (2001, 13) påpeker at begrepene minoritet og majoritet handler om relasjoner, og innenfor rammer av en stat oppstår de i en relasjon mellom to eller flere grupper. Minoriteter finnes altså bare i kraft av majoriteter.

I følge Eriksen og Sørheim kan man snakke om to typer etniske minoriteter i Norge, der den ene er urbefolkningen i nord som består av samer. Den andre typen er urbane minoriteter som består av innvandrere, flyktninger og deres barn og barnebarn (Eriksen og Sørheim 2006, 77). Dette innebærer at selv om man er født i et land, blir man ofte oppfattet som innvandrer dersom ens foreldre tilhører denne gruppen. Dette gjelder særlig om man skiller seg ut ved

hudfarge og/eller religion (Eriksen 2001, 15). Det er den siste definisjonen av etniske minoriteter som jeg velger å bruke i min oppgave.

1.4.4 Ikke-vestlig bakgrunn

Det har vært vanlig å skille mellom vestlig og ikke-vestlig bakgrunn. Statisk sentralbyrå bruker ikke lenger disse begrepene, men benytter betegnelser som deler verden inn etter regioner. Landgruppen EU/EFTA land, Nord-Amerika, Australia og New Zealand omfatter det som tidligere ble kalt vestlige land. Den andre landgruppen er Europa utenom EU/EFTA, Asia, inkludert Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Oseania. Denne gruppen betegner land som tidligere ble kalt ikke-vestlige².

I min oppgave vil jeg bruke begrepene vestlig og ikke-vestlig. Med ikke-vestlig mener jeg en person som har bakgrunn fra et ikke-vestlig land, enten ved at deres foreldre, en eller begge, er født i et land fra Asia, Afrika eller Øst-Europa.

1.4.5 Kultur

Det finnes flere definisjoner av kultur. En klassisk definisjon av kultur er: ”Kultur er den komplekse helhet som omfatter kunnskap, tro, kunst, moral, lovverk, skikker og andre evner og vaner mennesket har tilegnet seg som medlem av et samfunn” av Taylor 1847 (sitert fra Skare 1996, 118).

Helland (1997) skiller mellom et kvalitativ og kvantitativ kulturbegrep. En kvalitativ kulturforståelse sammenfaller med det Klausen (1992, 27 og 27) definerer som beskrivende eller samfunnsvitenskapelig. En slik definisjon impliserer ikke noen kvalitetsvurdering, altså en vurdering av hva som er bra eller dårlig. Denne kulturforståelsen innebærer at ingen kultur kan betraktes som bedre eller dårligere enn annen kultur, og således må forstås på egne premisser. En kvantitativ kulturdefinisjon skildrer kultur som noe den enkelte kan ha mye eller lite av, og som således kan være ulikt fordelt i en befolkning. I denne sammenhengen referer Øia til Bourdieus bruk av begrepet kulturell kapital (Øia 2003, 78). Kulturell kapital kan omfatte blant annet formell utdanning, evne til å opptre korrekt i ulike sosiale sammenhenger, kjennskap til intellektuelle koder og smaksretninger innefor kunst og

---

²<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wLMFNvW1J9wJ:www.ssb.no/ssp/utg/200804/15/+Statisk+sentralbyr%C3%A5+%2B+ikke-vestlig&cd=1&hl=no&ct=clnk&gl=no> (lastet ned den 20.04.2010).

arkitektur. Kulturell kapital i denne forbindelsen representerer ressurser som styrker individets konkurransemuligheter i kampen om samfunnsgoder (Bourdieu og Wacquant 1993, 104 og 84). Det er den siste kvantitative kulturforståelsen som er utgangspunkt for oppgaven. Denne kulturforståelsen gjør visse kulturelle verdier til ressurser. En slik forståelse medfører at det blir lettere å relatere det til forebyggingsaspekter, ved å se hvilke av kulturelle ressursene som kan være viktig for selvutvikling og til å utvikle en god psykisk helse.

1.5 Oppgavens struktur

I det neste kapittelet vil jeg presentere forskningsbasert kunnskap om psykisk helse blant etniske minoriteter fra ikke-vestlige land. Her har jeg gått inn på både risiko- og beskyttelsesfaktorer som i følge forskningsfeltet preger etniske minoriteters liv. I kapittel tre vil jeg presentere de teoretiske perspektivene som er premisser for min analyse. Underveis i dette kapittelet oppsummerer jeg flere analytiske spørsmål som jeg senere har møtt materialet med. I kapittel fire redegjør jeg for metodiske tilnærminger. Kapittel fem, seks og syv utgjør analysekapitlene med hvert sitt fokusområde. I kapittel fem er fokuset på hvordan det er for informantene å oppholde seg på ulike sosiale arenaer. Jeg vil undersøke hvilke kulturelle forventninger de kan møte på ulike arenaer og hvilken betydning dette kan ha på deres psykiske helse. I kapittel seks rettes fokuset mot hvordan informantene kan oppleve å bli tilskrevet sosiale identiteter gjennom eksterne kategoriseringer, som for eksempel kjønn og etnisitet. Jeg vil se hvilke forventninger de opplever rettets mot seg gjennom disse kategoriseringer og hvilken betydning dette kan ha for deres psykiske helse. I det siste analysekapittel fokuserer jeg på ressursene til mine informanter og vil se hvordan de kan brukes i forebyggende helsearbeid blant etniske minoritetsjenter. Her spiller også uttalelsene til psykologen, Nadia Ansar, en viktig rolle. Til slutt følger et drøftningskapittel med avsluttende konklusjoner. Her vil jeg se funnene fra intervjuene i lys av tidligere forskningsfunn. I tillegg vil jeg drøfte hvordan funnene i de tre analysekapitlene henger sammen og belyser min problemstilling.

Kap 2. Forskningsfeltet

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for forskningsbasert kunnskap om psykisk helse blant etniske minoriteter fra ikke-vestlige land.

2.1 Vanlige helseproblemer

En viktig undersøkelse om psykisk helse blant innvandrere er Helseundersøkelsen i Oslo for innvandrere (Innvandrer-HUBRO)³ i 2002. Den er blitt brukt i flere vitenskapelige publikasjoner⁴. Denne undersøkelsen viser at innvandrere er sykere enn etnisk norske når de først blir lagt inn på psykiatriske avdelinger, og at de blir hyppigere innlagt med tvang. Deler av innvandrerbefolkningen i Norge har en høyere forekomst av psykiske plager enn etnisk norske. Det viser seg å være vanskeligere å få hjelp for en innvandrer når han/hun først blir syk, og den hjelpen som gis, er dårlig tilpasset den enkeltes behov. Innvandrere oppgir oftere enn nordmenn å være ensomme. I tillegg er depresjon og angst de vanligste psykiske plagene i minoritetsbefolkningene fra fattige land (Bhugra 2004 og Blom 1997).

Det viser seg at alvorlige lidelser, som schizofreni, er mer utbredt blant innvandrere fra ikke-vestlige land (Dalgard 2005). Fremmedkulturelle innvandrere har en signifikant økt hyppighet av psykiske vansker, målt ved HSCL-10. Innvandrere fra fremmede kulturer, hovedsakelig fra Asia og Afrika, har en hyppighet av psykiske plager på 24 prosent, mens prosenttallet for etnisk norske ligger på 10 prosent (Dalgard 2006).

Personer fra ikke-vestlige land forbinder ofte psykisk helsearbeid med galskap og lukkede institusjoner der man tilbringer resten av livet. Dermed kan det foreligge en redsel for å oppsøke slike tjenester her i Norge. I flere kulturer kan psykiske problemer være så tabubelagde at terskelen for å oppsøke hjelp blir høy av frykt for hva andre i omgivelsene vil tenke om han/henne (Rådet for psykisk helse 2007, 37).

---

³ Innvandrer-HUBRO var et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Oslo og Nasjonalt folkehelseinstitutt. Den omfatter fem innvandrergrupper i Oslo, fra Tyrkia, Iran, Pakistan, Sri Lanka og Vietnam, og det var over 3 700 personer som deltok i denne undersøkelsen.

⁴ http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainArea_5661&MainArea_5661=5640:0:15,1866:1:0:0:::0:0 (lastet ned den 29.01.2010.)

2.2 Risikofaktorer

Innvandrere lever med flere ulike risikofaktorer når det gjelder å utvikle psykiske problemer. Selv om det er forskjell på førstegenerasjons innvandrere og deres etterkommere, vil også de sistnevnte være utsatt for noen av de samme risikofaktorene som foreldrene sine når det gjelder utvikling av psykiske lidelser (Rådet for psykisk helse 2007, Phinney og Landin 1998, Fuligni 1998).

Lav sosioøkonomisk status viser seg å være en av risikofaktorene. Deler av innvandrerbefolkningen er overrepresentert blant lavinntektsfamilier i Norge, og innenfor lavinntektsutvalget er innvandrerne som gruppe fattigere enn nordmenn. Disse familiene har større sjanse for å leve i fattigdom over tid (Øia, Grødem og Krange 2006).

Men bildet av at lavinntekt utgjør en risikofaktor for den psykiske helsen blant ikke-vestlige minoriteter, er likevel ikke entydig. En studie som bygger på både kvalitativ og kvantitativ informasjon om barn i familier med lav inntekt, viser at for ikke-vestlige barn framtrer ikke familiens lave inntekt som noen spesiell helserisiko. Lavinntektsbarna rapporterte til dels mindre av psykosomatisk besvær, det vil si livskvalitet, trivsel og mentale helse. Varigheten av lav inntekt ser heller ikke ut til å spille noen særlig rolle for de ikke-vestlige barna (Elstad 2008, 183 og 175).

En utilfredsstillende boligsituasjon kan spille inn på den psykiske helsen. Innvandrerfamilier bor gjennomgående trangere enn majoritetsbefolkningen. Dette kan resultere blant annet i dårlig søvn over tid og gjøre det vanskeligere for barn å gjøre skolearbeid og invitere venner hjem (Rådet for psykisk helse 2007, 15).

Det viser seg å være større arbeidsledighet blant innvandrergrupper med bakgrunn fra ikke-vestlige land. En rekke undersøkelser påpeker at arbeidsledighet over tid kan bidra til økt hyppighet av psykiske problemer fordi det kan innebære mindre sosial samvær, fravær av en meningsfull virksomhet og en mindre mulighet til å forsørge seg selv. Lavtlønnet arbeid er også mer utbredt blant folk med innvandrerbakgrunn. Det at innvandrere fra lav-inntektsland har lavstatusjobber, også når de er overkvalifisert til disse, kan blant annet kobles til etnisk diskriminering (Danielsen og Øia 2006, Dalgard 2006, Rådet for psykisk helse 2007, Øia, Grødheim og Krange 2006).

Etnisk diskriminering viser seg å være en annen risikofaktor som rammer etniske minoriteter (Øia 2003, Thapa og Hauff 2005 og Prieur 2004). Ulike studier rapporterer sammenheng mellom antisosial atferd og opplevd etnisk diskriminering (Phinney, Lochner og Murphy 1990, Oppedal, Røysamb og Heyerdahl 2004, Vega mfl. 1993). Flere unge med minoritetsbakgrunn opplever at mediene gjentatte negative omtale av innvandrere preger holdninger i majoritetssamfunnet, og gjør det vanskeligere å vokse opp. Det formidles historier fra ungdommer som har opplevd diskriminering, blant annet i form av at de må svare for angrep som utføres av terrorgrupper, eller blir kalt terrorister når de bruker hijab (Wang 2006). Undersøkelser fra IMDi viser at muslimer får mye negativ oppmerksomhet i media, og at muslimer er en av gruppene som opplever mest diskriminering. Befolkningen er også mest skeptisk til dem som en gruppe (IMDi 2010). Aarset (2006, 195 og 197) har i sin studie påpekt at konstituering av en norsk, muslimsk identitet kan forstås som aktiv respons på de utfordringer unge muslimer har møtt i det norske samfunnet. Etniske minoriteter med muslimsk bakgrunn står i en strukturell situasjon som fremtvinger refleksivitet. De blir avkrevd begrunnelser på områder og i situasjoner hvor majoriteten ikke blir møtt med de samme krav til begrunnelse.

Krysspress mellom hjem og samfunn viser seg også å være en risikofaktor. Unge etniske minoriteter som er født i Norge med foreldre fra et annet land, kan kjenne en konflikt med hensyn til hva de kan gjøre og hvilken identitet de skal ha. Storsamfunnet, familie og slektninger kan ha forskjellige forventninger til den unge. Storsamfunnet, bestående av blant annet venner, skole og kollegaer, kan forvente at de skal bli ”norske”, mens foreldre og slekt kan forvente at de skal beholde opprinnelseslandets væremåte (Rådet for psykisk helse 2007, Prieur 2004).

2.3 Beskyttelsesfaktorer

Bildet av risikofaktorer er sammensatt. For eksempel øker deltakelse i arbeidsmarkedet med botid i Norge. Etterkommere har således langt bedre utsikter til utdanning og bedre levekår enn sine foreldre. Forskningsfeltet påpeker også at livssituasjoner hos innvandrerbefolkningen kan gi en beskyttelse mot psykiske problemer. Eksempler på slike beskyttelsesfaktorer er tette familiebånd og stor familie (Rådet for psykisk helse 2007, 18).

En annen beskyttelsesfaktor hos etniske minoriteter kan være gode nettverk gjennom et

trossamfunn. Torgersen (2005, 92) påpeker i sin avhandling at andregenerasjons innvandrere, fra den tredje verden og av begge kjønn, er mer opptatt av religion og har en sterkere etnisk tilhørighet. I en studie om selvmord trekkes redusert religiøs forankring frem som et element i normoppløsning. Dette forklares blant annet ved frafall av mening. Religion har tradisjonelt virket som leverandør av mening overfor det meningsløse og lidelse. Dermed kan svekket religiøs forankring bidra til å redusere motstandskraften mot opplevelse av håpløshet (Mehlum, Hytten og Gjertsen 1995).

En annen studie viser at ungdommer med foreldre som kommer fra land der islam er den dominerende religionen, skiller seg ikke fra etnisk norske ungdommer når det gjelder psykiske vansker som angst og depresjon⁵. Disse ungdommene rapporterer som gruppe færre psykiske problemer sammenliknet med annen innvandrerungdom fra ikke-vestlig land. I forbindelse med dette kan familienettverk muligens ha betydning for ungdommens psykiske helse. For eksempel viste det seg at få av disse ungdommene har foreldre som er skilt og de har færre konflikter med foreldre. I tillegg følger de foresatte bedre med på hva ungdommene driver med utenfor hjemmet (Oppdal og Røysamb 2007, 117 og 121).

Avslutningsvis vil jeg nevne at jeg vil benytte både risiko- og beskyttelsesfaktorene i mitt videre analysearbeid av intervjuene. I neste kapittel vil jeg redegjøre for de teoretiske perspektivene som er grunnlaget for analysen.

---

⁵ Fotnote: Studiet baserer seg på data fra Folkehelseinstituttets undersøkelse blant ungdom i Oslo, UNGHUBRO, foretatt i perioden 2000 til 2001.

Kap 3. Teoretiske perspektiver

Dette kapitlet skal omhandle begrepet identitet sett ut i fra noen teoretiske perspektiver. Jeg har valgt Pierre Bourdieus teorier om habitus, kapital og felt, og i tillegg symbolsk vold og dominans. Jeg vil også bruke Michel Foucaults diskursteori og Edward Saids teori om orientalisme.

3.1 Identitet som omfattende begrep

Identitet kan sies å være et vanskelig begrep å definere. Et utsagn sier at ”*identitet er det man ser når man ser seg i speilet.*” (Eriksen 1997, 34). Et aktuelt spørsmål som man her kan stille er: Hva vil man se når man ser seg i speilet? Man vil antakelig se en mann eller kvinne på en viss alder. Man ser kanskje en person med en bestemt sosial bakgrunn eller utdanning.

Kanskje ser man også at personen tilhører en bestemt religion, nasjon eller etnisk gruppe.

Man vil antakelig også se en hudfarge. Man ser kanskje en person med sin egen personlighet. Alle disse fasettene, og mange flere, er med å skape den enkeltes identitet. Slike diskusjoner rundt dette tilsynelatende enkle utsagnet gir innblikk i at det ikke finnes et enkelt svar på hva identitet er. Begrepet er ganske løs og defineres på utallige måter (Eriksen 1997, 34).

Grunnen til at jeg har valgt å bruke Bourdieu som en av teoretikerne til å belyse identitet er at han har kommet fram til flere nøkkelbegreper som habitus, kapital og felt. Disse nøkkelbegrepene, særlig habitus, kan gi meg en optikk for å se hva identitet innebærer.

3.2 Framgangsmåte

Jeg skal i dette kapitlet redegjøre for disse teoretiske perspektivene og diskutere hvordan de kan ha relevans for forståelsen av etniske minoriteters identitetsdannelse. Videre vil jeg supplere Bourdieu med Foucaults diskursteori for å få en bredere forståelse av begrepet. Deretter kommer jeg til å redegjøre for hvordan mennesker gjennom språket stadig blir tilskrevet sosiale identiteter ved å bli plassert i ulike sosiale kategorier. Siden jeg skriver om etniske minoriteter med ikke-vestlig bakgrunn vil jeg gå nærmere inn på hvilken betydning slike tilskrivningsprosesser kan ha for deres identitet. Samtidig kommer jeg til å stille flere analytiske spørsmål i kapitlet. Disse spørsmålene vil gi et bilde av hvordan psykisk helse kan sees som nært knyttet til dannelse av identitet gjennom de utvalgte teoretiske perspektivene. Til slutt vil jeg oppsummere hvilken forståelse jeg har fått av begrepet identitet gjennom de nevnte teoretiske perspektiver. Kapitlet danner grunnlaget for den senere analysen.

3.3 Identitet i lys av Bourdieus nøkkelbegreper

Bourdieus nøkkelbegreper felt, habitus og kapital skal forstås som analytiske verktøy. De henger sammen i en helhet og defineres ikke som noe enkeltstående (Bourdieu og Wacquant 1993, 81).

3.3.1 Habitus

Med habitus mener Bourdieu måten kroppen tilpasser seg sitt miljø på. Bourdieu karakteriserer kroppen som en huskelapp for sosiale forandringer. I form av følelser og reaksjonsmønstre ligger individets historie lagret i kroppen. Bourdieu hevder at gjennom de erfaringene som et individ gjør, ved å prøve og feile, lærer kroppen å fremtre på en måte som gjør at den ikke utfordrer, men finner sin plass. Habitus setter den enkelte i stand til å klare vidt forskjellige situasjoner. Den fungerer som individers og gruppers disposisjoner til å tenke, oppfatte verden og handle på (Bourdieu og Wacquant 1993, 112 og 107). Habitus er ikke uforanderlig. Som produkt av individets historie er habitus et åpent system av disposisjoner, som står ovenfor nye erfaringer og påvirkes av disse. I følge Bourdieu setter habitus folk i stand til å handle på en fornuftig måte, men uten å være fullstendig rasjonelle (Bourdieu og Wacquant 1993, 119 og 115).

Habitus kan sees på som en hel tenke- og handlemåte som langt på vei ikke er fullstendig bevisst. I de fleste tilfeller skjer ikke enkeltes handlinger og praksis på en gjennomtenkt og artikulert måte, men nærmest på en spontan måte i kraft av de disposisjonene som man har tilegnet seg gjennom sine sosiale livsløp (Bourdieu og Wacquant 1993, 106). Individets identitet, livsstil og personlighetstrekk kan derfor ikke være noe som han eller hun velger helt fritt. Identitet kan sees på som et fenomen som blir innbakt i kroppen gjennom de erfaringene et individ gjør. For videre å få en større innsikt i hva dette fenomenet består av vil jeg kort redegjøre for begrepene felt og kapital.

3.3.2 Felt

Habitus er sterk knyttet opp til Bourdieus feltbegrep. Bourdieu bruker feltbegrepet for å avgrense en del av den samfunnsmessige helheten. Felt kan som analytisk term forstås som et dynamisk nettverk av objektive relasjoner mellom ulike posisjoner. Disse posisjonene er objektivt definerte i kraft av de bindinger som de påtvinger de agentene og institusjonene som har ulike posisjoner. Bourdieu mener at den sosiale verden er delt inn i en rekke mindre felt,

hvor hvert felt har sin egen logikk eller virkemåte. Eksempler på slike felt, som retter seg etter ulike logikker kan være religiøse- og økonomiske felt. Feltet baserer seg på doxa, det som blir framstilt som naturlig, tas for gitt og er den underforståtte delen av kulturen. Doxa setter seg i oss, og gjennom våre praksiser bidrar vi til at denne doxaen opprettholdes (Bourdieu og Wacquant 1993, 82 og 83).

3.3.3 Kapital

Det tredje begrepet Bourdieu redegjør for er kapital. I følge Bourdieu har man med seg en rekke ressurser når man trer inn i et felt. Noen av ressursene har mer verdi enn andre og gir dermed et fortrinn i kampen om posisjoner og goder. Bourdieu bruker kapitalbegrepet for de ressursene som gir et slikt fortrinn. Han nevner ulike kapitalformer som økonomiske, sosiale og kulturelle. Den kulturelle kapitalen kan i følge Bourdieu arves fra oppvekstmiljø eller erverves gjennom utdanningssystem. Den kulturelle kapitalen deles gjerne inn i tre former. Den første er den kroppsliggjorte formen (habitus). Den andre er den objektive formen, dvs noe som har materialisert seg som er i seg selv verdifullt, eksempelvis bøker og metode. Den siste formen er den institusjonaliserte formen, som for eksempel kan være diplomer og legitimasjoner (Bourdieu og Wacquant 1993, 104 og 84). Aktørers handlinger og praksiser avhenger av hvilke felt de er i, der dette med sin egen særskilte logikk, sammen med habitus og kapital bestemmer individets praksis (Rosenlund 1991, 37).

3.3.4 Begrepstriade

Som tidligere nevnt henger begrepene felt, habitus og kapital sammen i en helhet. Det er snakk om en begrepstriade (Bourdieu og Wacquant 1993, 81). I følge Bourdieu (1993, 112) er menneskers sinnsliv sosialt avgrenset og sosialt konstruert, enten den enkelte vil eller ikke. Dette gjelder ikke i like sterk grad dersom mennesker blir oppmerksomme på det. Den enkeltes relasjon til andre agenter i feltet kan være med på å forme ens habitus. Tilknytningen mellom habitus og felt viser at individets handlinger, tenkemåter og praksiser vil være avhengig av de sosiale og kulturelle betingelsene i samfunnet. Med andre ord utvikles den enkeltes identitet i samspill med de sosiale og kulturelle omgivelsene. Dette innebærer at de verdier, normer, tradisjoner og doxa som ulike sosiale arenaer preges av kan strukturere individets habitus. Det kan igjen forme den enkeltes selvilde og det grunnleggende i menneskers personlighet, som utgjør identiteten. Det mentale og sosiale henger altså sammen.

Forholdet mellom habitus og felt kan sees som en tilpasningsprosess. Feltet strukturerer habitus som et internalisert produkt av feltets iboende nødvendigheter (Bourdieu og Wacquant 1993, 112). Således kan samsvaret mellom de disposisjonene som kroppen har tilegnet seg, sammen med den kulturelle kapitalen i form av normer, verdier og tradisjoner, samt det feltet personen befinner seg i, ha betydning for hvordan den enkeltes identitet formes. For eksempel kan lite samsvar mellom habitus og felt, bidra til ubehag og negative assosiasjoner om en selv.

Forståelsen av habitus, felt og kapital har relevans for min masteroppgave. Hvilken nyttig informasjon kan jeg få ved å utforske de ulike feltene informantene aktivt oppholder seg i? Hvilke sosiale og kulturelle betingelser møter mine informanter i de ulike feltene? Hvor vel føler informantene mine seg i feltene de oppholder i, og hvor godt trives de?

Bourdieu (1993, 111) snakker om habitus i tilknytning til noe som er individuelt, personlig og subjektivt, samtidig som det kan være sosialt og kollektivt. Det vil si at både grupper og individer kan ha habitus. Ved å føle tilknytning til ulike sosiale felt, kan et individ ha flere sosiale identiteter, eller man kan velge å forstå en identitet med flere sider. Hvis et individ med religiøse verdier og tro identifiserer seg med andre personer som har like verdier og tro, kan individet også ha en religiøs identitet. Hvilke felt er det mine informanter føler tilhørighet til? Sosiale identitet kan også bli tilskrevet gjennom eksterne kategoriseringer. Senere i oppgaven skal jeg komme nærmere inn på denne tilskrivningsprosessen. Først skal jeg redegjøre for Foucaults diskursteori og årsaken til at jeg også velger å bruke den.

Slik jeg oppfatter Bourdieus nøkkebegreper virker de litt mekaniske til å brukes alene for å redegjøre for et så omfattende fenomen som identitet. Gjennom Bourdieus teori kan man forstå at sosiale og kulturelle omgivelser har en stor innvirkning på hvordan identitet konstrueres. De ulike doxaene som samfunnet baserer seg på kan ha betydning for utforming av den enkeltes identitet. Men Bourdieus nøkkelbegreper blir for snevre til å forklare hvordan disse doxaene dannes. Foucaults diskursteori kan gi en forståelse av hvordan doxa skapes og dermed også gi en bredere forståelse av begrepet identitet. Derfor velger jeg videre i oppgaven å supplere Bourdieus teori med Foucaults diskursteori.

3.4 Identitet sett i lys av diskursteori

Det er ikke enighet om hva termen diskurs er og hvordan man analyserer den. Ulike

perspektiver gir ulike svar og til en viss grad kjemper de også om å erobre begrepet diskurs med nettopp deres definisjoner (Jørgensen og Phillips 1999, 9). Foucault definerer diskurs på følgende måte: *”Hela den praktik som frambringar en viss typ av yttranden.”* (Foucault 1993, 57, sitert fra Bergstrøm og Borèus 2005, 309). Diskurs er et system av utsagn, det som allerede er sagt, og det er dette som videre utgjør mulighetsbetingelser for vår tenkning og praksis (Bergstrøm og Borèus 2005, 309). I følge Foucault konstrueres utsagns mening i forhold til andre tegn i språket (Schaanning 1996). Diskurs kan sees på som en bestemt måte å tale om og forstå verden, eller et utsnitt av verden på (Jørgensen og Phillips 1999, 9).

Foucault hevder at det i et samfunn finnes prosedyrer som begrenser og betinger diskursproduksjonen. Gjennom ulike prosedyrer kan diskurser bli fremstilt som naturlige og sanne og videre ha en tvingende funksjon (Foucault 1999, 19). Hva som blir betraktet som sant og naturlig fører til at visse typer handlinger blir relevante og andre utenkelige. Handlingsbanen kan således sees på som sosialt etablert, og relativt stabile antakelser og forutsetninger om hva som er normalt og riktig i en gitt situasjon. Således kan diskursene bidra til å skape doxa, slik at vi tar visse ting for gitt. Individets praksis, tankemåte og personlighet kan sees på som et produkt av diskurser. Dette gir en forståelse av at identitet er konstruert gjennom diskurser. I følge Foucault (1999) kan de sannhetspretenderende diskursene ha gjennomløpt flere århundre av vår historie. Identitet kan således sees på som historisk konstruert gjennom forskjellige diskurser.

3.5 Sammenfletting av felt og diskurs

Ved å kombinere Bourdieu og Foucault kan man forstå at et felt kan inneholde flere forskjellige diskurser. For eksempel kan man se skole som et felt med mange rådende diskurser. Ved å opptre i forskjellige felt kan sannhetspretenderende diskurser i de ulike feltene bidra til å konstruere ens habitus og dermed influere den enkeltes identitet. Hvilke diskurser eksisterer i de feltene mine informanter aktivt oppholder seg? Hvilke diskurser blir fremstilt som naturlige og sanne i de feltene mine informanter opptrer i?

Foucault (1999) hevder at de diskursene som fremstilles som sanne påvirker ulike institusjoner, som for eksempel utdanningssystemer og forskning. Som tidligere nevnt kan den kulturelle kapitalen, i følge Bourdieu, arves fra oppvekstmiljøet eller erverves gjennom utdanningssystemet. Dette innebærer at de rådende diskursene på skolen og i oppvekstmiljøet

vil ha betydning for den kulturelle kapitalen, i form av verdier, normer og tradisjoner, som kan utgjøre grunnlaget for den enkeltes identitet. Hvilken betydning kan dette ha for min forskningsgruppe som er født og oppvokst i Norge, og som har sine foreldre fra et annet land? Hvilken kapital har mine informanter internalisert i sin habitus som kan være i motstrid til diskursene i feltene de oppholder seg i? Hvilke rådende diskurser finnes i deres oppvekstmiljøer? Hvilken betydning har samspillet mellom de ulike diskursene for deres identitet og psykiske helse?

Ved å stadig opptre i ulike felt med forskjellige rådende diskurser kan et individ møte motstridende diskurser i ulike sosiale omgivelser. Det kan for eksempel gjelde en etnisk minoritetskvinne som bruker det religiøse hodeplagget hijab. I et felt hvor de vestlige diskursene råder kan dette sees som kvinneundertrykkende. I et annet felt, der etniske minoriteter er i flertall, kan det sees på som frigjørende. Hvilke motstridende diskurser kan mine informanter ha møtt gjennom livet? Hvilke vanskeligheter kan slike motstridende diskurser føre til blant mine informanter? Diskursteorien viser at vi stadig er styrt av ulike diskurser. Disse diskursene kan også plassere mennesker i ulike sosiale kategorier.

3.6 Sosiale kategoriseringer

Med begrepet diskurs påpeker Foucault at språket har en egen eksistens og er et selvstendig analysefelt. Det å ta ordet er knyttet til en viss risiko og fare. Ved å ha en slik forståelse av språk, mister språket sin uskyld. Språket har makt (Foucault 1999). Den har således en evne til å dele folk inn i ulike sosiale kategorier som kjønn, klasse, seksualitet og etnisitet. I følge Torun Lindholm (2005) gjør vi denne sosiale kategoriseringen automatisk og oftest uten at vi legger merke til det. Hun påpeker at når vi møter en person for første gang tenderer vi til å betrakte han eller henne ikke først og fremst som et individ, men vi kategoriserer personen i en bestemt sosial gruppe, som mann eller kvinne, barn eller voksen. Kategoriseringen er en slags tilskrivningsprosess man bruker for å forsøke trekke slutninger om andre mennesker ut fra egne antagelser om hvem de er og hva vi tror om deres identitet. Med andre ord blir de sosiale kategoriene anvendt for å beskrive menneskers identitet (Lindholm 2005, 395).

Sosiale kategorier kan ha relevans for mitt masterprosjekt. Hvilke sosiale identiteter blir mine informanter tilskrevet? Hvilke konsekvenser får det for mine informanter å bli kategorisert inn i ulike sosiale kategorier? For å forstå hvordan identitet til etniske minoriteter med ikke-vestlig bakgrunn kan bli påvirket av slike tilskrivningsprosesser, vil jeg gå inn på Saids teori om orientalisme.

3.7 Orientalisme

Said (1978/ på norsk 2004) skriver at den vestlige akademiske studien av ”orienten” baserer seg på skiller mellom ”orienten” på den ene siden og vesten på den andre siden. Det vestlige kunnskapsregimet produserer ”orienten” som vestens underordnede ”andre”. Han hevder at orienten er blitt en integrert del av den vestlige sivilisasjonen og kulturen. Orientalismen uttrykker og fremstiller denne delen kulturelt og ideologisk som en form for diskurs. Denne diskursen former det bildet vesten har av den ikke-vestlige verden (Said 1978/ på norsk 2004, 32). Sids perspektiv gir en forståelse av hvordan den vestlige kulturen, levemåten og ideologien har fått en gjennomslagskraft og blitt betraktet som den sanne og naturlige diskursen. På den måten kan alt som ikke stemmer overens med den vestlige kulturen, livsstilen og ideologien sees på som annerledes og unormalt (Said 1978/ på norsk 2004).

Orientalisme kan forstås som en tankeretning som forsøker å vise at europeisk kultur ble styrket og fikk en sterkere identitet ved å se seg selv som en motpol til ”orienten” (Said 1978/ på norsk 2004, 13). Sids tankeretning kan sammenlignes med Foucaults ideer om dikotomi, som for eksempel oppdeling mellom fornuft og galskap. Gjennom denne oppdelingen viser Foucault at vi trenger galskapen for å kunne definere fornuften opp mot og i forhold til (Foucault 1999, 9 og 10). Dette innebærer at for å kunne definere hvem som er ”norsk” må vi ha etniske kategorier for å kunne definere hvem som *ikke* er norsk. Vi har således å gjøre med dikotome kategorier, det vil si motsetningspar. Et eksempel kan være etniske minoriteter versus etnisk norske. Slike motsetningspar kan medføre et skille mellom ”vi” og ”de andre”. Etniske minoriteter kan med sine fenotypiske tegn, altså utseende og hudfarge, samt personlige navn, morsmål, religion og kultur, betraktes som annerledes i forhold til majoriteten og bli posisjonert som ”de andre”. Orientalismeteorien viser således at dikotomier kan ha betydning for etniske minoriteter, særlig de som ikke kommer fra vesten. Deres kultur, livsstil, tradisjoner, verdier, normer og praksiser som ikke stemmer overens med vestens, kan bli betraktet som ikke ”riktige” og som underprivilegerte. Hva har dette å si for mine informanter som er etniske minoriteter og har foreldre opprinnelig fra et ikke-vestlig land? Opplever mine informanter at deres verdier og normer blir nedvurdert i visse sosiale sammenhenger, og hvordan blir de påvirket av dette?

3.8 Symbolsk vold og sosial dominans

Nedvurderingen av etniske minoriteters kultur og livsstil kan knyttes til symbolsk vold. Den symbolske volden presser et individ inn i underlegenhetsposisjon. Denne type vold er

umerkelig og usynlig, selv for de som utsettes for den. Bourdieu hevder at vi finner symbolsk vold i dominanslogikk og gjennom symbolsk makt (Bourdieu 1996, 38 og 42). Symbolsk makt og sosial dominans betyr å være i posisjon til å definere hvordan verden skal forstås, hvordan verden skal inndeles og hvordan den skal vurderes. Symbolsk makt er makt til å konstituere det gitte gjennom utsagn, slik at den sosiale orden fremstilles som naturlig. (Bourdieu 1996, 45). Bourdieu påpeker også at historiske forhold har betydning for utøvelse av symbolsk vold. Det er de historiske forholdene som har skapt holdninger som fanger de undertrykte i en felle. Dersom en hvit etnisk nordmann snakker med en mørkhudet minoritet er det ikke to personer som snakker sammen. Gjennom dem taler hele kolonihistorien og hele den økonomiske, politiske og kulturelle underordningshistorien til minoriteten. Diskursen om hvites rett til maktutøvelse er et eksempel på det. De rådende sosiale systemer som egentlig undertrykker den svarte kan sette seg i våre kropper og bli en del av habitusen til den enkelte og vise seg i deres sosiale praksiser (Bourdieu og Wacquant 1995, 130).

De som er dominerte kan ofte underordne seg de aksepterte kategoriene og den aksepterte måten å framlegge ting på (Bourdieu og Wacquant 1993, 158). Dermed undervurderer de seg selv. De mener også at de må forstå verden på den dominerendes måte dersom det skal oppfattes som riktig og faglig godt. Dette medfører at det utvikles en tendens til nedvurdering av det en selv måtte stå for (Bourdieu 1996, 42 og 43). Den symbolske volden og dominanslogikken kan ha påvirkning på habitus og dermed identiteten. Folk som er etniske minoriteter med en annen kultur, religion og livsstil enn vesten, kan bli utsatt for denne typen vold ved at deres verdier og normer nedvurderes og anses som mindre riktige. Dette kan medføre en dårligere tilpasning for etniske minoriteter i sosiale omgivelser der majoriteten er i flertall. Det dårlige samsvaret mellom feltet og habitus kan få et negativt utslag for deres identitet ved at de kan få et selvbilde hvor de betrakter seg selv som mindre kloke. Dårlig selvbilde og nedvurdering av seg selv kan innebære psykisk påkjenning. Hvilken betydning kan dominanslogikken ha for mine informanter? Føler de seg usikre på sine valg, tanker og praksiser? Kan dette være et tegn på den symbolske volden de kanskje er utsatt for?

Den symbolske volden kan også vise seg gjennom media og politiske debatter. Gjennom fordelingsprosedyrer viser Foucault at ingen kan tre inn i diskursens orden hvis man ikke tilfredsstillende visse krav, eller hvis man ikke i utgangspunkt er kvalifisert til å gjøre det (Foucault 1999, 22). Dette innebærer at det er ikke alle som kan tre inn i den politiske sfæren

og uttale seg. Bildet av etniske minoriteter som formidles i media kan føre til en nedvurdering og diskriminering av dem. De offentlige diskursene og innvandringspolitikk kan gi minoriteter en sosial posisjon som betraktes som fremmed, annerledes, nedvurdert, sosialt isolert og ikke minst et problem (De los Reyes mfl. 2002). Hijabdebatten er et godt eksempel på en slik debatt som har hatt store overskrifter i dagspressen, hvor det religiøse plagget til kvinner er blitt gjort til et problem for integrasjon. På den måten kan media og politiske debatter bidra til å gjøre etniske minoritetsgruppers livsstil, religion og tradisjoner til samfunnsproblemer. Hvilke diskurser om etniske minoritetskvinner med ikke-vestlig bakgrunn råder i media? Hvilke innvirkning kan slike diskurser eventuelt ha for mine informanter?

3.9 Endring i dominansforholdet

Bourdieu (1993, 154 og 155) hevder at for å få en endring i dominansforholdet må man bli oppmerksom på doxaen som feltet bygger på. Man må problematisere det naturliggjorte. For eksempel kan en etnisk minoritet, ved å oppdage doxa som setter han eller henne i underlegenhetsposisjon, komme seg ut av dominansforholdet. Dette kan medføre at individet blir mer bevisst på de ressursene som han eller hun besitter. Disse ressursene kan personen ha fått ved å være i forskjellige felt bestående av ulike kulturer. Personer med etnisk minoritetsbakgrunn som for eksempel har vokst opp i Norge, med foreldre født i et annet land, får god kjennskap til den norske kulturen gjennom utdanningssystemet. På den andre siden kan personen gjennom oppvekstmiljøet også ha blitt kjent med en helt annen kultur som har tilknytning til hans eller hennes foreldres fødeland. På den måten kan denne personen ha kjennskap til mer enn en kultur. Med utgangspunkt i Bourdieus teori om kulturell kapital innebærer dette at den etniske minoriteten kan ha flere kulturelle ressurser å velge mellom i visse situasjoner. Ved å se det unike i seg selv med et annet blikk enn majoritetens kan han eller hun oppdage egne ressurser, noe som kan bidra til et positivt selvilde. Dette innebærer at den sosiale etniske identiteten som andre tilskriver en, ikke nødvendigvis trenger å stemme overens med den personlige etniske identiteten.

Den etniske identiteten kan således være svært mangfoldig ved at den er konstruert gjennom flere forskjellige kulturer som består av ulike rådende diskurser, livsstiler, verdier, normer og tradisjoner. Hvilke ressurser har mine informanter? Hvor bevisste er de på sine egne ressurser og hvilken betydning kan denne bevisstheten ha på deres psykiske helse? Hvordan bruker de

sine ressurser? Kan deres ressurser brukes for å fremme en god psykisk helse blant dem?

3.10 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg redegjort for begrepet identitet i lys av Bourdieus og Foucaults teorier. Ved å ta i bruk Bourdieus nøkkelbegreper forstår jeg det slik at identitet konstrueres i sosiale og kulturelle omgivelser. De erfaringene en gjør seg gjennom sosiale livsløp fører til at kroppen tilegner seg disposisjoner for hvordan man skal tenke og handle i gitte situasjoner. Disse disposisjonene, også kalt habitus, konstrueres i samspill med felt og kapital, og utgjør den enkeltes identitet.

Foucaults diskursteori gir innblikk i hvordan de sannhetspretenderende diskursene fungerer. Disse diskursene kan bli del av ens habitus. Dette kan bestemme individets handlinger, tenkemåter og praksiser ved at visse typer handlinger og praksiser gjøres mer relevante enn andre. De er dermed med på å skape doxa, som styrer den enkeltes praksis. Dermed kan man si at diskurser er med å forme den enkeltes identitet. Dette innebærer at identitet ikke er noe et individ velger fullstendig fritt. Identiteten er konstruert i sosiale og kulturelle omgivelser som inneholder flere forskjellige diskurser.

Diskursteorien viser at vi stadig er styrt av ulike diskurser som også plasserer mennesker i ulike sosiale kategorier. Disse sosiale kategoriene er med på å definere menneskers identitet. Det kan dreie seg om etnisk identitet, seksuell identitet eller kjønnsidentitet. Siden min masteroppgave omhandler minoriteter med ikke-vestlig bakgrunn, har det vært særlig relevant for meg å se hvilken betydning ikke-vestlig bakgrunn har for dannelse av identitet. Gjennom Saida's teori om orientalisme har jeg sett at det kan være særlig utfordrende for minoriteter med ikke-vestlig bakgrunn, å bli plassert i en kategori som representerer etniske minoriteter. Dette kommer av at de rådende diskursene i samfunnet fremstiller den vestlige kulturen, livsstilen og ideologien som riktig og selvfølgelig og lar den få gjennomslagskraft i verden. Således kan minoriteter med annerledes kultur, livsstil og ideologi enn vestens bli nedvurdert og komme i en underlegenhetsposisjon gjennom symbolsk vold og dominans. Dette kan påvirke identiteten på et negativt måte i form av et dårlig selvbylde. Ved å bli bevisst de doxaene som styrer samfunnet og ens tankegang, handlinger og praksis kan man forandre en slik underlegenhetsposisjon. Man kan bli klar over flere forskjellige ressurser og egen kulturell kapital. Man kan således bli mer bevisst på sin identitet ved å oppdage de ulike

doxaene. Dette kan bidra til et positiv selvbilde.

Ved å se på begrepet identitet gjennom teoretiske perspektiver kan psykisk helse sees som nært knyttet til hvordan identiteten dannes. Hvilken betydning kan positiv og negativ utvikling av identitet ha for den psykiske helsen? Kan en negativ utvikling redusere den psykiske helsen og kan en positiv utvikling bidra til god psykisk helse?

Underveis i kapitlet har jeg stilt flere analytiske spørsmål. Disse reflekterer aspekter jeg ønsker å utforske i materialet. Jeg ønsker blant annet å undersøke hvilke kulturelle og sosiale omgivelser mine informanter lever i, hvilke diskurser disse ulike omgivelsene kan være styrt av og hvordan disse diskursene kan påvirke mine informanter. Jeg ønsker også å undersøke hvilke ressurser mine informanter kan ha og om de ulike ressursene kan brukes for å fremme en god psykisk helse. De analytiske spørsmålene som jeg har stilt i dette kapitlet kan fungere som nyttige hjelpemidler i analysene av intervjuene.

Bourdieu og Foucaults teorier utgjør det teoretiske grunnlaget for den senere analysen. Men både Bourdieu og Foucault levde i Frankrike på 1900-tallet. Dette innebærer at deres teorier ble utarbeidet i en kontekst som er forskjellig fra dagens. I tillegg ble deres teorier utviklet i vesten. Bourdieu og Foucault kan således ha internalisert vestlige diskurser i sin tankegang. Gjennom et kritisk blikk kan det settes spørsmålstegn ved hvor godt deres teorier egner seg som utgangspunkt for å belyse det som er temaet for denne masteroppgaven.

Kap 4. Metodiske tilnærminger

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for valg av metode, utvalg og analyse. Problemstillingen for oppgaven er: *”Hvilken betydning kan ulike kulturelle forventninger på forskjellige sosiale arenaer ha for etniske minoritetsjentes psykiske helse? Hvordan kan denne kunnskapen benyttes i forebyggende helsearbeid blant dem?”*

4.1 Valg av metode

I følge Ringdal (2007, 91) står grunnleggende metodevalg mellom et kvalitativt eller kvantitativt design. En vesentlig forskjell mellom disse metodene er at en kvalitativ design omfatter grundige undersøkelser av få enheter, mens kvantitativt design omfatter måling av variabler med store utvalg. Ulike metoder gir ofte ulike typer svar (Widerberg 2001). Dette innebærer at metodevalget har grunnleggende betydning for hva slags type kunnskap jeg vil ende opp med.

Problemstillingen veier tungt ved valg av metode, samtidig som forskerens kompetanse påvirker valget (Ringdal 2007, 91). Slik har det også vært i mitt tilfelle, der problemstillingen har styrt metodevalget. Det har således vært viktig for meg å reflektere over hvilke type design som vil passe best for problemstillingen. Ut fra den kompetanse jeg har ved selv å være en etnisk minoritetsjente med ikke-vestlig bakgrunn, har jeg valgt å forske på et tema hvor jeg vil ha behov for ”tykke” beskrivelser og gå i dybden med hver innformant.

Jeg er opptatt av å utforske hvilke betydning ikke-vestlig bakgrunn har for etniske minoritetsjentes psykiske helse, samt hvilke betydning denne kunnskapen gir for forebyggende helsearbeid blant denne gruppen. Et forskningsintervju kan bidra til dette. Gjennom et forskningsintervju lærer forskeren den andre å kjenne, lærer om deres erfaringer, følelser, håp og den verden de lever i (Kvale 1997, 72). Intervjupersonene sitter inne med kunnskap og livserfaringer som jeg ønsker innsikt i. (Kvale 1997, 121). Derfor har jeg valgt å bruke et kvalitativt forskningsintervju som metode i min undersøkelse.

4.2 Utvalg

Ved valg av informanter har jeg først og fremst tenkt på hvem det er mest hensiktsmessig å hente informasjon fra. Siden jeg ønsker å studere etniske minoritetsjenter med ikke-vestlig bakgrunn, har det vært naturlig for meg å ha etniske minoritetsjenter som har en eller begge

av sine foreldre født i et ikke-vestlig land som informanter. Som tidligere nevnt er jeg ikke opptatt av å lete etter noen kliniske diagnoser. Dermed har det ikke vært relevant for meg å oppsøke informanter i kliniske institusjoner.

Jeg har foretatt et strategisk utvalg som innebærer at man velger informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen (Thagaard 2003, 53). Jeg skulle undersøke hvilke betydning ikke-vestlig bakgrunn har for etiske minoritetsjenter og hvordan forebyggingsarbeid kan gjøres. Det har således vært viktig for meg at informantene har følgende kriterier:

- 1 Informantene må ha en ikke-vestlig bakgrunn ved at deres foreldre, en eller begge er født i et ikke-vestlig land, det vil si land fra Asia, Afrika eller Øst-Europa.
- 2 Informantene må være unge kvinner, dette på grunn av at problemstillingen min omhandler unge kvinner.

Jeg har valgt å ha informanter som er født eller oppvokst i Norge. Dette innebærer at informantene må ha tilbrakt store deler av livet sitt her i Norge, minst 10 år. Begrunnelsen for antall år i Norge er at kvinner som nylig har ankommet Norge ikke i like stor grad vil være tilknyttet Norge. Det kan derfor være vanskelig for dem å reflektere over hvordan det er å leve med ikke-vestlig bakgrunn i et vestlig land. I tillegg vil forebyggingsaspekter i oppgaven ta utgangspunkt i Norge og derfor er det viktig at informanten har tilbrakt en god del av sitt liv i dette landet, og ikke eventuelt i andre vestlige land. Videre begrenser jeg meg til å se på informanter som er i 20-30 årene. Bakgrunnen for denne beslutningen er at da vil informantene være ferdig med ungdomsalderen og på vei inn i voksen tilværelse. De kan også se tilbake på ungdomsårene sine og reflektere over starten på livet som en ung voksen.

Utvalget i kvalitative arbeider bør ikke være større enn at det er mulig å gjennomføre analyser som pløyer i dybden (Thagaard 2003, 57). Siden jeg har valgt en slik metodetilnærming er jeg opptatt av å kunne gå i dybden i hvert intervju, noe som innebærer at hvert intervju vil kreve tid både når det gjelder gjennomføring og analysearbeid. Med tanke på den tiden jeg har til rådighet og gjennomføring av intervjuer og analysearbeid, har jeg valgt et antall på seks informanter.

4.3 Rekruttering av informanter

Rekruttering av informanter har vært basert på tilgjengelighetsutvalg. En slik seleksjonsmåte sikrer et utvalg av personer som er villige til å være med i undersøkelsen (Thagaard 2003, 53). Jeg ba noen personer fra nettverket mitt om å hjelpe til med å finne informanter til min masteroppgave. De satte meg i kontakt med personer som fylte de kriteriene som jeg ønsket skulle være med i utvalget. I tillegg kontaktet jeg en studentforening for etniske minoritetsstudenter. De bidro også med å finne informanter for meg. Jeg har lagt vekt på at informantene skulle ha bakgrunn fra ulike land og klarte å få informanter som representerte fem forskjellige land.

4.4 Presentasjon av informantene

Av hensyn til anonymitet har jeg gitt alle informantene pseudonymer. Informantene har bakgrunn fra Afghanistan, Pakistan, Somalia, Sri Lanka og Marokko. De er mellom 21 til 24 år. En av informantene er født i Norge. De andre har bodd her fra 13 til 21 år, de fleste i over 20 år. Jeg har valgt å kalle dem med følgende navn: Aleena, Huma, Nejat, Divya, Maham, og Iqra.

4.5 Psykolog som kilde

I tillegg til de seks informantene har jeg valgt å intervju en psykolog, Nadia Ansar, med ikke-vestlig bakgrunn. Siden jeg er opptatt av å finne ut hvilken betydning ikke-vestlig bakgrunn kan ha for den psykiske helsen, anså jeg at en psykolog med samme bakgrunn vil kunne være en nyttig ressurs i min oppgave. Ansar kan snakke på bakgrunn av både sin utdanning, yrkeserfaring og gjennom å selv ha et ikke-vestlig bakgrunn. Jeg har valgt å bruke henne som en kilde i min oppgave for å kunne forstå den psykiske helsen blant ikke-vestlig minoriteter, samt hvordan forebyggingsarbeid kan foregå. Jeg intervjuet henne i god tid før jeg intervjuet de andre seks informantene. Hennes informasjon bidro til å utforme relevante spørsmål til de andre seks informantene.

Fram til intervjuet med Ansar hadde jeg planlagt å intervju unge norskpakistanere. Siden norskpakistanere er den største minoritetsgruppen i Norge fra ikke-vestlig land, tenkte jeg at det kunne være interessant å utforske denne gruppen. Men i intervjuet med Ansar kom jeg frem til at norskpakistanere har mye til felles med andre ikke-vestlige etniske minoriteter når det gjelder etnisk tilhørighet og psykisk helse. En avgrensning til norskpakistanere kunne også

gjøre oppgaven noe snever. Siden gutter og jenter reagerer ulikt i møte med stress, kunne det videre bli omfattende å ta med begge kjønn. Jeg valgte derfor å avgrense oppgaven min til minoritetsjenter med ikke-vestlig bakgrunn. Grunnen til at jeg har valgt etniske minoritetsjenter og ikke gutter, er at jeg selv er en jente med ikke-vestlig bakgrunn og dermed ble det mest interessant for meg å utforske denne gruppen.

4.6 Intervjuguide

Jeg utformet en intervjuguide tilpasset et halvstrukturert intervju (Kvale 1997, 72).

Intervjuguiden inneholdt spørsmål som var tematisk relatert til emnet fra min masteroppgave. I følge Thagaard (2003, 94) kan rekkefølgen av temaer være avgjørende for hvordan intervjuet forløper. Jeg startet med nøytrale emner som var lette å svare på, før jeg gradvis kom inn på mer emosjonelt ladede tema. Jeg har også vært opptatt av å formulere spørsmål som var forståelige. I følge Kvale (1997, 77) bidrar det til å skape en positiv interaksjon mellom forskeren og intervjupersonen. Jeg redegjorde for begreper som kan være vanskelig å forstå, og forklarte hva som lå i disse når jeg brukte dem. Nedenfor vil jeg kommentere intervjuguiden nærmere. (Vedlegg 2 gjengir hele intervjuguiden).

4.6.1 Utdypende kommentarer til intervjuguiden

Jeg begynte intervjuet med introduksjonsspørsmål som navn, alder, sivilstatus, yrkeserfaring, utdanning, landet foreldrene kom fra og antall år i Norge. Slike faktaspørsmål i begynnelsen av et intervju kan bidra til å berolige informanter som føler seg usikre på hva det innebærer å bli intervjuet (Thagaard 2003, 94). Deretter kartla jeg hvilke sosiale arenaer informantene oppholder seg på dagliglivet, og hvem de oppholdt seg sammen med på de ulike arenaene, som for eksempel på skole, arbeid og trening.

Videre spurte jeg om hvilke verdier, normer, tradisjoner og praksiser de møtte i hjemmiljø og i storsamfunnet, om det var noen forskjeller i forbindelse med dette og om disse forskjellene hadde noen betydning på deres psykiske helse. Disse spørsmålene antok jeg kunne belyse om informantene eventuelt opplevde forskjeller på kulturelle diskurser som råder i deres hjemmiljø og i det storsamfunnet, og hvilke betydning slike forskjeller kan ha for den psykiske helsen.

Jeg spurte om de opplevde å bli tilskrevet sosiale identiteter og hvilken innvirkning dette i så

fall hadde på den psykiske helsen. Viktige underspørsmål omhandlet medias betydning i tilknytning til sosiale kategorier.

Videre handlet intervjuguiden om opplevelser av vanskeligheter og fordeler ved å ha en ikke-vestlig bakgrunn. Hvis de taklet vanskelighetene på en god måte ønsket jeg å vite hva som bidro til dette. Dette temaet kan bidra til å forstå hvilke betydning deres kulturelle bakgrunn har for den psykiske helsen. I tillegg vil fordelene avdekke hvilke ressurser informantene har gjennom sin bakgrunn, noe som kan være relevant for forebyggingsarbeid. Jeg avsluttet intervjuet ved å spørre om de ønsket å snakke om noe i forbindelse med oppgavens tema som de følte jeg ikke hadde spurt dem om.

Et halvstrukturert intervju er åpent for forandringer i både rekkefølge og spørsmålene (Kvale 1997, 72). Jeg har vært åpen for forandringer og ikke fulgt spørsmålene slavisk. I flere tilfeller begynte intervjupersonen å snakke om et annet tema i forbindelse med et tema som jeg spurte om. I slike tilfeller fulgte jeg hennes tema frem for å følge intervjuguiden slavisk. I tillegg stilte jeg flere oppfølgingsspørsmål som ikke er med i intervjuguiden. Dette førte til at spørsmålene varierte fra informant til informant, men det var de samme temaene som ble dekket.

4.7 Spørsmål til psykologen

Fra psykologen ville jeg hente mest mulig informasjon om psykiske helse blant etniske minoriteter. Siden jeg hadde bestemt meg for å skrive om norskpakistanere på det tidspunktet intervjuet med Ansar skjedde, er fokuset på spørsmålene i intervjuguiden mot norskpakistanere. Men i selve intervjuet ble fokuset utvidet til å gjelde etniske minoriteter med ikke-vestlig bakgrunn. Temaene som ble tatt opp i intervjuet med psykologen var følgende:

- 1 Type vanskeligheter og problemer unge etniske minoriteter opplever i Norge og deres betydning for psykiske helsen.
- 2 Forskjell mellom psykiske vansker blant menn og kvinner
- 3 Hvor vanlig det er at unge etniske minoriteter henvender seg til psykolog for å få hjelp
- 4 Fremstilling av muslimer og ikke-vestlige etniske minoriteter og dens betydning på psykiske helse
- 5 Betydning av å få hjelp fra en psykolog med lik bakgrunn

6 Ressurser som etniske minoriteter har og bruken av dem for å forebygge psykisk helse blant dem

Psykologen, Nadia Ansar, har lest gjennom og godkjent alle uttalelser jeg benyttet i intervjuet med henne. (Se vedlegg 3 og 4).

4.8 Intervjusituasjonen

Jeg var opptatt av å etablere en atmosfære hvor den intervjuede kunne føle seg trygg nok til å kunne snakke om sine opplevelser og følelser, slik Kvale (1997, 73) har anbefalt. Jeg var åpen for å møte intervjupersonene hvor de ønsket og hadde mulighet til å møte meg. Samtidig redegjorde jeg for at det måtte være et sted hvor det ikke var andre folk tilstede fordi jeg skulle bruke lydbåndopptak. Før intervjuet ga jeg informantene en briefing som innbærer informasjon før intervjuet og gir en kontekst for intervjuet (Kvale 1997,75). Briefing skjedde gjennom en mail hvor jeg redegjorde blant annet for oppgavens tema, at informantene vil fremstå som anonyme og at de kan trekke seg fra prosjektet så lenge studien pågår uten at de må oppgi grunn. (Se vedlegg 1 som gjengir informasjonsskriv). Jeg ba informantene om å sende en skriftlig bekreftelse på mail om at de har mottatt nødvendig informasjon og at de ønsker å delta frivillig i prosjektet. Jeg startet intervjuet med litt muntlig informasjon hvor jeg gjentok informasjonen som jeg hadde sendt på mail. I tillegg redegjorde jeg for den foreløpige problemstillingen og fortalte jeg at alle opplysninger jeg får vil behandlet konfidensielt.

4.9 Forskningsetiske refleksjoner

Siden flere av mine informanter var rekruttert gjennom bekjente, stilte jeg ekstra krav for å ivareta intervjupersonens konfidensialitet. Ved å oppgi sosiale kategorier som nasjonalitet og alder til hver enkelt, vil det være mulig å avdekke deres identitet. Det var derfor ikke nok å anonymisere dem kun ut i fra navn. Derfor har jeg valgt å ikke oppgi hver enkelts alder, nasjonalitet og religion hver for seg, men heller nevne det som felles for alle informantene. Jeg har for eksempel presentert at mine informanter representerer fem ulike land og redegjort for landene, men jeg har ikke angitt hvem av informantene som representerer hvilket land.

I intervjuet nevnte noen av mine informanter vanskelige situasjoner de har opplevd i livet. Dette bidro til at det kom opp sensitive tema, for eksempel dødsfall av et nært familiemedlem, som kunne ha påvirket dem. Det stilte meg ovenfor ekstra utfordringer med hensyn til å være bevisst på hvilke konsekvenser studien kunne ha for deltakerne. Jeg valgte å ikke stille

oppfølgingsspørsmål som kunne bidra til at informanten måtte tenke gjennom de vonde opplevelsene, men prøvde heller å fokusere på de positive aspektene ved hendelsen. Dette gjorde jeg ved å blant annet spørre hva som hadde bidratt til at personen hadde klart å komme seg ut av den vanskelige situasjonen på en god måte.

Jeg transkriberte alle intervjuene fra muntlig til skriftlig form. Dette gjør at intervjusamtalene struktureres slik at de blir bedre egnet for analyse (Kvale 1997, 105). I tråd med Kvale har jeg prøvd å foreta en mest mulig lojal skriftlig transkripsjon av informantens muntlige uttalelser (Kvale 1007, 67) ved å skrive ned så direkte som mulig det de sa.

Kvale (1997, 136) redegjør for at materialet analyseres og tolkes ut i fra forskeren forståelsesramme. Dette innebærer at det informantene sier, og det jeg som forsker oppfatter nødvendigvis ikke er det samme. Det kan derfor være at mine oppfatninger av deres uttalelser er ikke det samme som det de uttrykker. Et annet viktig forskningsetnisk side i intervjuet var å være bevisst på mitt ståsted som forsker i intervjusituasjonen.

4.9.1 Mitt ståsted

Et intervju preges av hvordan forsker og informant opplever hverandre i intervjusituasjonen. Ytre kjennetegn som for eksempel kjønn, alder og sosial bakgrunn har betydning for hvordan intervjueren fremstår for informanten (Thagaard 2003, 98). I mitt tilfelle var både kjønn, etnisitet og alder av betydning for hvordan jeg ble oppfattet av informantene. I likhet med mine informanter hadde jeg en annen etnisk bakgrunn enn norsk. I tillegg tilhørte jeg samme aldergruppe og hadde samme kjønn som mine informanter. Dette gjorde at de oppfattet meg som en person som hadde kunnskap og erfaringer om temaene i intervjuet. Disse likhetstrekkene betrakter jeg som en fordel for intervjusituasjonen, fordi de hjalp meg med å utvikle en god og åpen kontakt med informantene. Den personlige kontakten som utvikles i intervjusituasjonen kan betraktes i seg selv som et metodisk poeng. Den tilliten og troverdigheten som oppnås under intervjuet gir en grunnlag for at informantene kan snakke åpent om sine erfaringer (Thagaard 2003, 98). Det samme skjedde i mitt tilfelle hvor jeg fort oppnådde et tillitsforhold med mine informanter og de snakket åpent om sine erfaringer.

Samtidig kan samme kjønn, etnisitet og alder også ha en del ulemper med seg. Posisjon som kvinne, etnisk minoritet og en som tilhørte samme aldersgruppe kunne ha en virkning i

forhold til det å stille utdypende spørsmål. For eksempel kan en forsker ved motsatt kjønn bruke sin posisjon til å stille spørsmål ved det som tas for gitt av personer av samme kjønn (Thagaard 2003, 103). I mitt tilfelle var som sagt både kjønn, etnisitet og aldersgruppe felles mellom meg og mine informanter. Det ble derfor viktig for meg å reflektere over disse likhetene og ikke ta for gitt det de fortalte. For å oppnå dette brukte jeg ulike typer spørsmålsformer. Blant annet brukte jeg oppfølgingsspørsmål med fortolkende karakter som en strategi. I fortolkende spørsmål presenterer forskeren sin forståelse av hva informanten har sagt, ved for eksempel å si: ”Forstår jeg det riktig når jeg oppfatter...”. Denne type spørsmål oppfordrer informantene til å gi kommentarer til den forståelse forskeren har av noe informanten har fortalt. Samtidig får informanten mulighet til å presisere sin mening hvis det er noe hun opplever forskeren har misforstått (Thagaard 2003, 87). Ved å bruke fortolkende spørsmål kontrollerte jeg den forståelsen som jeg fikk av det mine informanter fortalte.

I flere tilfeller opplevde jeg at informantene sa for eksempel: ”du forstår hva jeg mener”, ”ikke sant” ved å referere til min bakgrunn. I slike tilfeller presiserte jeg for informantene at de måtte forklare meg nærmere hva de mente. Noen ganger ba jeg informantene om å late som om de snakket til en etnisk norsk person. Det var i de tilfellene der de uttrykte noe som jeg følte var viktig, men på en veldig uklar måte. Den uklare måten kan henge sammen med at de opplevde at jeg satt med kunnskap om det temaet de snakket om. Da jeg ba dem om å forklare det de hadde uttrykt, men til en etnisk norsk, var de mer tydelige. Jeg skal i kapittel 7 drøfte hvordan likheter mellom meg og informantene kan ha påvirket svarene informantene ga.

4.10 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet har med konsistensen av forskningsfunnene å gjøre, mens validitet går ut på pålitelighet og gyldighet i forskningsprosessen. Validitet innebærer i hvilke grad en metode undersøker det den er ment å undersøke. Når man bruker en metode med et bestemt spesifikt formål er det ønskelig med høy grad av intersubjektiv reproduserbarhet, noe som innebærer at resultatene ikke bør påvirkes av hvem som forsker. Det vil si at ulike lesere kan komme frem til samme mening når de analyserer et intervju (Kvale 1997, 164 og 115).

I forbindelse med kvalitativ forskning er det en vanlig bekymring at denne type forskning kan gi like mange tolkninger som det finnes forskere. Enkelte ganger brukes reliabilitet og

validitet for å diskvalifisere den kvalitative forskningen. Dette kan gjøres ved å uttrykke at forskningsresultatene ikke er reliable fordi de er resultat av ledende spørsmål, eller at resultatene ikke er valide fordi de er basert på subjektive tolkninger (Kvale 1997, 159 og 115). Her er det viktig å huske at reliabilitet og validitet blir opprinnelig knyttet til kvantitativ forskning. Innenfor kvalitative studier har innholdet i disse begrepene en annen betydning. I kvalitative lærebøker har begreper som troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet blitt innarbeidet. Troverdighet går ut på at forskeren utfører undersøkelsene på en tillitsvekkende måte. Bekreftbarhet har å gjøre med kvaliteten av tolkningen, og om den forståelsen den enkelte studie fører til støttes av annen forskning (Thagaard 2003, 21).

Siden forskeren i denne undersøkelsen selv er en etnisk minoritetsjente, kan en kritikk være at funnene er basert på mine forutinntatte subjektive tolkninger. Jeg har som forsker vært klar over denne problematikken og reflektert rundt hvordan jeg kan innhente pålitelige resultater. En høy grad av validitet kan forskeren blant annet nå ved å ha et kritisk syn på sine tolkninger (Kvale 1997, 168). For at jeg skulle oppnå mest mulig troverdige og bekreftbare resultater har jeg vært kritisk til mine tolkninger og tilstrebet for se funnene med varierte blikk. I tillegg har jeg tilstrebet å utføre undersøkelsen på en måte som kan gi troverdige funn.

4.11 Analysemetode

Kvale (1997) har introdusert fem analysemetoder: meningsfortetting, meningskategorisering, meningsstrukturering gjennom narrativer, meningstolkning og Ad hoc meningsgenerering. Jeg har i min oppgave brukt temasentrert tilnærming som intervjuanalysemetode. Denne tilnærmingen hører hjemme innenfor meningskategorisering. Tilnærmingen innebærer at analyse materialet deles inn i kategorier. Disse kategoriene utgjør temaer som er sentrale i undersøkelsen. Formålet med temasentrert tilnærming er å gå i dybden på de enkelte temaene (Kvale 1997 og Thagaard 2003). De temaene som jeg tok opp i intervjuguiden har fungert som viktige temaer for inndeling av materialet. I forbindelse med analysearbeidet konstruerte jeg en matrise som fungerte som et hjelpemiddel. I en matrise plasseres et utsnitt av teksten i ulike kategorier. Den gir således en god oversikt over opplysninger fra ulike informanter om samme tema (Thagaard 2003, 153 og 155). Matrisen førte til en oversikt over alle temaene som dukket opp i materialet og gjorde det klarere for meg hvilke nivåer temaene befant seg på. Noen temaer fremsto som overordnet, mens andre var underordnet.

En kritikk som retter seg mot temasentrert tilnærming er at analysen ikke ivaretar en helhetlig

perspektiv fordi tekstbitene løsrives fra sin opprinnelige sammenheng. For unngå denne svakheten er det viktig å sette informasjon fra hver enkelt informant inn i den sammenhengen som utsnittet av teksten var en del av (Thagaard 2003, 123). Jeg har dermed etterstrebet å analysere utsnitt av teksten i forhold til den sammenhengen teksten er en del av. Det å betrakte et utsagn fra et enkelt intervju i henhold til intervjuet som helhet, bidro til å gi en helhetlig forståelse av hvert tema.

Kap 5. Erfaring fra ulike felt

I dette og de neste to kapitlene skal jeg presentere analysen av det empiriske materialet og drøfte funnene. Resultatene blir sett i forhold til de teoretiske perspektivene som jeg har redegjort for i kapittel 3. I dette kapitlet vil jeg se på de ulike sosiale feltene som mine informanter oppholder seg i og hvordan det er for dem å være i de ulike feltene. Jeg vil gjøre rede for hvilke vanskeligheter og utfordringer de kan oppleve. I tillegg vil jeg analysere hvilken innvirkning fremtreden i ulike felt kan ha på deres psykiske helse.

Slik jeg redegjorde for i teorikapitlet gir kombinasjon av Bourdieus og Foucaults teorier forståelse av at et felt kan inneholde flere forskjellige diskurser. For å få en oversikt over felter som er særlige relevante for mine informanter, valgte jeg å spørre hvilke sosiale arenaer de oppholdt seg på i dagliglivet.

5.1 Sosiale arenaer

I intervjuene kom det tydelig frem at det var hjem, skole og arbeidsplass informantene oppholdt seg aktivt på i sitt dagligliv. I denne sammenhengen kan hjem, skole og arbeidsplass sees på som tre ulike felt. De ulike menneskene som oppholder seg der kan betraktes som agenter i feltene. Disse agentene viste seg å være både etnisk norske- og etnisk minoritetspersoner.

I tråd med teoretiske perspektiver jeg har valgt kan man tenke seg at hjem, skole og arbeidsplass inneholde ulike rådende diskurser. Informantene kan således oppleve ulike diskurser mellom feltene, og innad i feltene. For å se hvilke diskurser som eksisterte i de ulike feltene og hvilke betydning de kunne ha for mine informanter, spurte jeg videre om opplevelse av kulturelle forskjeller i og mellom feltene.

5.2 Gjensidige stereotypier

Spørsmålene under dette tema dreide seg om informantene opplevde forskjeller når det gjelder verdier og normer, tradisjoner og praksiser i hjemmiljøet og i storsamfunnet. Utgangspunkt for spørsmålene var å utforske hvilke påvirkning det kunne ha på den psykiske helsen hvis de opplevde forskjeller. I denne sammenhengen kan hjemmiljøet betraktes som et felt, mens skole og arbeidsplass kan betraktes som to mindre felter i storsamfunnet. Men her er det viktig å ikke utelukke at både hjemmiljøet og storsamfunnet kan inneholde flere felter.

Blant annet snakket noen av informantene om trening og steder hvor de drev fritidsaktiviteter. Disse feltene kan plasseres under storsamfunnet.

Det kom frem i intervjuene at alle mine informanter opplevde kulturelle forskjeller mellom sitt hjemmiljø og storsamfunnet. Noen opplevde forskjeller i større grad, mens andre i mindre grad. Flere av informantene uttrykte at det var først i barne og ungdomsalder at de opplevde forskjellene som problematiske og vanskelige å håndtere. Flere opplevde da en strengere grensesetting av sine foreldre. Iqra gir en god beskrivelse av dette da hun forteller om ungdomsårene sine:

Det kan jo være at vennene mine dro på ferie og jeg hadde lyst, men fikk ikke lov. Til etnisk norske sa jeg at jeg kan ikke reise eller har ikke råd. Bare fant på en unnskyldning. Jeg ville jo selvfølgelig ikke at de skulle tenke at jeg ikke får lov. Jeg gjør det fordi jeg ikke vil eller jeg ikke kan, ikke fordi jeg ikke får lov. Da hadde de tenkt: ja, ja de er muslimer og de er strenge og de er sånn og sånn.

Her kommer det frem at Iqra har en antakelse om at det eksisterer diskurser i storsamfunnet som setter muslimer i et annerledes og negativt perspektiv. Som muslim opplever hun slike diskurser som problematiske. Hennes bruk av unnskyldninger kan betraktes som å slippe unna å bli vurdert ut i fra disse diskursene. Dette kan sees i sammenheng med teorien om orientalisme. Som jeg redegjorde for i kapittel 3 viser orientalismeteorien hvordan kultur, livsstil, tradisjoner og verdier som ikke stemmer overens med vestlig kan betraktes som mindre ”riktige” og underprivilegerte. Iqras bruk av unnskyldninger kan gjennom dette teoretiske perspektivet sees som et resultat av redselen for å komme i en underlegenhetsposisjon gjennom symbolsk makt ved at hennes kultur og verdier vil bli misforstått og sett ned på. Ulike diskurser i storsamfunnet er med på å utvikle stereotyper som ”strenge muslimer”. Men diskurser som skaper stereotype bilder av enkelte grupper i samfunnet, viser seg å ikke være ensidig. I intervjuene kommer det frem av det skjer en gjensidig stereotypisering:

Når jeg var liten, fortalte jeg hvite løgner for å komme meg ut av for eksempel hvis noen etnisk norske sier: ”Kan vi gjøre det?” Du kan ikke si til dem at jeg ikke får lov. Så da sier du: ”nei, jeg skal bort den helgen jeg.” Det synes jeg er veldig dumt. Fordi du lyver. Du blir på den ene siden oppdratt til å ikke lyve, men så blir du tvunget til å lyve fordi de vil ikke forstå hva du mener. For hvis jeg sier at jeg får ikke lov av mammaen min, og du går i videregående for eksempel. De skjønner ikke det fordi de er veldig selvstendige mennesker. Så det er en vanskelig sak når du må lage hvite

løgner og sånt. (Najat).

Det å si at *”jeg ikke får lov av mamma”* opplever Najat som uaktuelt i et felt der majoriteten er etnisk norske. Najat opplevde sin bruk av hvite løgner som vanskelig fordi hun må gå i mot verdier hun er blitt lært opp til å følge, som innebærer å ikke lyve. Hun beskriver det som en slags psykisk tvang til å ta i bruk hvite løgner. Samtidig betrakter Najat sine etnisk norske venner som veldig selvstendige. Dette kan forbindes med at det eksisterer diskurser i minoritetsmiljøer som skaper stereotype bilder av etnisk norske ungdommer om at de er veldig individualistiske med lite grensesetting av sine foreldre. Denne gjensidige stereotypisering som skjer i samfunnet er med på å skape en skille mellom ”vi” og ”de andre”. Dette skillet kan forbindes med en fare for å ikke bli forstått av den andre parten. Bruk av hvite løgner kan sees som et resultat av denne redselen for å bli misforstått.

Uttalelsene til Najat og Iqra kan forbindes med at det er forskjeller på diskurser om barneoppdragelse i det vestlige samfunnet og i det ikke-vestlige samfunnet. Foreldrene til mine informanter har opplevd sin barndom i et ikke-vestlig land og deres tenkegang vil mest sannsynlig ha preg av diskurser som var rådende i feltene hvor de vokste opp. I teorikapitlet redegjorde jeg for begrepet kapital og at den kulturelle kapitalen kan arves gjennom oppvekstmiljø og erverves gjennom utdanningssystem (Bourdieu og Wacquant 1993, 84 og 104). Siden foreldrene til mine informanter har både vært oppvokst og eventuelt tatt utdanning i et ikke-vestlig felt, vil deres normer og verdier, tradisjoner og praksiser på flere områder være forskjellig fra de vestlige. Det vil si at de besitter kapital som på flere områder er annerledes enn den kapitalformen etnisk norske foreldre har. Dette innebærer at det de betrakter som barnets beste, kan i det vestlige samfunnet bli sett på som strengt og mindre riktig. Mens det som etnisk norske legger til grunn for sin forståelse av barnets beste, kan i minoritetsmiljøer bli sett på som for ”snill” oppdragelse med lite grensesetting. Den manglende kjennskap til hverandres miljøer medfører at ingen av partene får kunnskap om de nyansene som eksisterer i deres barneoppdragelse.

5.3 Økt forståelsen med alder

Flere av informantene uttrykte at spesielt i barne- og ungdomsårene opplevde de kulturelle forskjeller som en psykisk påkjenning. Sitatene under gir noen gode eksempler på dette:

Da jeg var på ungdomskolen så følte jeg mer sånn, fikk ikke lov til kanskje alt som de

norske fikk lov til da. Og da ble man liksom litt...eller på barneskolen så gikk det greit nok. På ungdomskolen når man blir eldre så var det sånn at jeg begynte å føle meg utenfor på skolen på grunn av at jeg kanskje ikke fikk lov til alt. At de fikk lov til mye mer. De kunne komme hjem sent. Mens jeg måtte hjem tidlig. (...). Nå har jeg jo mer forstått kulturen og min bakgrunn. Så jeg har akseptert det på den måten. Det er ikke noe med bare å akseptere, men jeg synes også at jeg har valg det som var for meg da. (Divya).

Akkurat nå synes jeg at jeg har fått et mer avslappende forhold. Men for eksempel i ungdomstiden og tenårene så var det sånn...alltid var det sånn at jeg var i en press situasjon hele tiden. Jeg så mine norske venninner som fikk lov til det og det, og jeg fikk ikke det. Jeg skjønnte ikke helt heller. Og jeg tenkte: "Hvorfor får ikke jeg lov til å være akkurat sånn som alle de andre jentene?" Jeg skjønnte ikke helt hva mine foreldre beskyttet meg i mot da. Samtidig så tenker jeg nå at det er helt greit. Jeg tenker at jeg er blitt mer bevisst på hvem jeg er. Nå er jeg stolt av det. Men jeg tenker også på at jeg kanskje er blitt mer bevisst på at det finnes negative sider i begge kulturer. (Aleena).

Informantenes opplevelse av psykisk stress kan beskrives med at de hadde lite forståelse for hvorfor disse forskjellene eksisterte. I nåværende situasjon sier de at de er mer bevisst på forskjellene og at foreldrenes intensjon stort sett har vært å beskytte dem. Man kan betrakte det slik at de har fått økt forståelse for diskurser som eksisterer i ulike felt. Dette kan ha medført at flere av informantene opplever at den tidligere psykiske påkjenningen med å være annerledes ble endret til aksept og bevissthet rundt forskjellene. Divya illustrer dette på følgende måte: *"Før hadde jeg en spørsmålstejn ved identiteten liksom. Men nå vet jeg om bakgrunn mer liksom. Man blir kanskje sterkere liksom."*

5.4 Kulturelle ulikheter i oppvekstmiljøet

Ikke alle informanter opplevde vanskeligheter i sin barndom. Blant annet gir Maham uttrykk for dette: *"Egentlig ikke. Men hvis jeg hadde blitt født her, da kunne jeg ha fått det garantert. Jeg har jo bodd 10 år i hjemlandet. Da jeg flyttet til Norge hadde jeg alltid i bakhode at jeg er den jeg er."*

Her kommer det frem en viktig forskjell mellom informantene i forbindelse med antall år de har bodd i Norge. I forhold til de andre informantene har Maham bodd langt færre år i Norge og dermed har den største delen av hennes barndom vært i et ikke-vestlig land. Hun har således ikke trengt å takle forskjellene like mye som mine andre informanter, som har bodd opptil 20 år i Norge. En annen grunn til at Maham ikke opplevde noen psykisk påkjenning som barn beskriver hun med følgende:

Jeg har jo levd i en storby i foreldrenes hjemland. Og da var det ikke noe problem for meg i det hele tatt å flytte hit til Norge. Da var det ikke noe sånn stor forskjell. Men jeg føler om jeg hadde bodd i en landsby, flyttet til en storby i Norge, da tror jeg nok at det skulle ha vært vanskelig.

Maham gir uttrykk for at det er ikke store forskjeller mellom storbyer i ikke-vestlig og vestlige land. Hun opplever at det er stort sett like diskurser som råder i storbyer. Situasjonen er annerledes hvis man kommer fra en landsby, da det kan utgjøre mye større kulturelle forskjeller. Det kan altså være store forskjeller på rådende diskurser mellom ulike områder i den ikke-vestlige delen av verden, noe som igjen innebærer at det kan eksistere forskjeller innen de etniske minoritetsmiljøer. Selv om mine informanter har en ikke-vestlig bakgrunn, representerer de fem forskjellige land. Det er således flere ulikheter blant dem, alt fra hvordan deres identitet er dannet og hvilke kapital de sitter med.

5.5 Dilemmaer

Flere av mine informanter uttrykker at de opplever dilemmaer i forhold til hva de ønsker å gjøre, og hvilke forventninger som rettes mot dem. Jeg oppfatter det slik at informantene har utviklet en identitet hvor de betrakter visse verdier og normer, tradisjoner og praksiser som viktige i sitt liv, men som i noen sammenhenger kolliderer med de rådende diskursene i feltene de oppholder seg i. Man kan også forstå det slik at noe av den kapitalen mine informanter ser som viktig, opplever de står i motsetning til diskurser i feltene de oppholder seg i. Disse feltene viser seg både å være innenfor storsamfunnet og innefor hjemmiljøet.

5.5.1 Dilemmaer i storsamfunnet – faren for misforståelse

Sitatene under gir gode beskrivelser av dilemmaer informantene kan møte i storsamfunnet:

For eksempel når du er ut i arbeidslivet så blir du lært opp til at når du møter folk og kollegaer, snakker med kunder, face to face, så skal du se personen i øynene. Det er en ting som er krasj i tradisjoner da. For eksempel for meg er det uakseptabelt å sitte og stirre i øynene på et motsatt kjønn, selv om det er i jobbsammenheng. For meg så er det upassende. Eller det kan være mange andre ting. Dette med håndhilsing som er et veldig stort tema. (Huma).

Et problem er for eksempel håndhilsing. Jeg har greid å... selv om det kanskje er feil, jeg har greid å venne meg til det. Selv om jeg vet at det er galt i det jeg håndhilser på en mannlig person føler jeg det, men...jeg vet ikke... Det er en psykisk tvang som er der som gjør at du gjør ting som...etterpå når du går ut fra det rommet så tenker du: "Det jeg gjorde der kunne jeg gjort det? Er det greit?" Der og da føler jeg ikke noe særlig. Jeg er så vant til det. Men hvis jeg ser det fra den religiøse siden så får jeg en

dårlig samvittighet. (Nejat).

For eksempel i min religion skal man ikke liksom snakke overdrevet med en gutt. Altså ikke ha for nær kontakt. Men i storsamfunnet som her i Norge, så kan plutselig en gutt bare komme og røre deg liksom: "Hei du," gi deg en klem.

-Har du opplevd det noen gang?

Ja, jeg har opplevd det en gang. Jeg kunne ikke, det gikk så fort. En norsk gutt fra klassen: "Okey, ha en fin ferie" liksom også ga han meg en klem. Og da... men jeg tror han skjønnte det, for det ble ikke sånt ordentlig klem da. Han skjønnte at jeg ikke... det ble bare sånt, veldig svakt klem liksom.

-Hvordan opplevde du dette?

Jeg fikk en sånn skyldfølelse. Kanskje jeg kunne ha stoppet han før han gjorde. Ellers så tenker jeg... Okey jeg opplevde det en gang, men det var sånn at jeg tenkte... tenkte kanskje det er jeg som er overhyggelig mot han sånn at den personen trodde kanskje at han kunne bare komme og gi en klem. (Maham).

Ovenfor ser vi gode eksempler på praksiser som kan defineres som helt normale og vanlige i det vestlige samfunnet, men som noen informanter opplever som motstridende med de verdiene som de ønsker å følge. Flere av de verdiene, normene og praksisene informantene uttrykker et ønske om å leve i forhold til, har grunnlag i religionen. Dette gjenspeiler hva Torgersen (2005, 92) fant i sin doktoravhandling. Avhandlingen viser at andregenerasjonsinnvandre fra den tredje verden av begge kjønn er mer opptatt av religion.

Den begrensede kontakten som visse religioner setter mellom kvinne og mann fører til at en del praksiser som blir sett på som vanlige i storsamfunnet, byr på problemer for mine informanter. Iqra beskriver øyekontakt som en norm på arbeidsplassen for å vise engasjement i forhold til den man snakker med. Hvis den andre personen er av motsatt kjønn, opplever hun det som upassende og det blir en utfordring for henne å handle i samsvar med denne normen. Hennes verdi kolliderer altså med en rådende diskurs på arbeidsplassen.

Håndhilsing kan i storsamfunnet sees på som en viktig praksis for å vise respekt til den andre personen man møter, særlig for første gang. Najat betrakter denne handlingen som motstridende til de verdiene hun har. Men til tross for dette, velger hun å håndhilse. Avgjørelsen om å håndhilse beskriver hun som "psykisk tvang". Den psykiske tvangen kan sees i sammenheng med at hun sannsynligvis er godt bevisst på hvilke diskurser som råder i storsamfunnet, og hvis hun handler motstridende med disse diskursene kan det få konsekvenser som å bli oppfattet som uhøflig og dermed bli misforstått. Hennes opplevelse av den psykiske tvangen kan også knyttes til orientalismeteorien. Hvis hun velger å ikke

håndhilse kan hennes handling fort bli betraktet som annerledes enn det som er i tråd med de vestlige verdier. Dette kan igjen medføre at hennes livsstil blir sett på som uriktig og underprivilegert. Hennes valg å handle i forhold til storsamfunnets diskurser resulterer i dårlig samvittighet hvis hun ser handlinger fra et religiøst perspektiv.

I Mahams tilfelle kan det å få en klem fra gutt sees på som en handling som strider mot hennes religiøse verdier. Guttens handling kan ut i fra storsamfunnets diskurser betraktes som normal, ved at klemmen gis i en setting der målet er å ønske god ferie til sin klassekamerat. Denne handlingen resulterer i en skyldfølelse hos Maham. Hennes uttalelser gir et inntrykk av at gutten sannsynligvis ble bevisst på at det var en uønsket klem fra Mahams side, ved at hun beskriver det som en "svak klem". Videre ser Maham kritisk på sin kommunikasjon med han, ved å betrakte seg selv som muligens for hyggelig.

Andre eksempler der informantene opplever vanskeligheter med å handle i forhold til det de ønsker gjenspeiler i følgende sitat: *"Jeg vil kanskje gå med hijab. Men jeg føler jeg kanskje ikke er tøff nok til det. Du møter mange utfordringer når du først begynner med det."* (Iqra). Iqras redsel for å begynne med hijab kan knyttes til at hun opplever at det eksisterer diskurser i storsamfunnet som setter kvinner med hijab i et negativt perspektiv. Senere i analysedelen vil jeg gå inn på hvordan etniske minoritetskvinner, særlig med hijab, føler at de blir tilskrevet sosiale identiteter gjennom ytre kjennetegn. Sosiale kategorier er et av temaene i intervjuguiden.

Noen informanter uttrykker at de opplever å velge bort noen felt i storsamfunnet. Dette medfører en begrensning i forholdt til hva de synes de kan være med på. Man kan si at deres fritid blir begrenset ved at noen felt kan bli uaktuelt sett fra deres perspektiv. Iqra gir en beskrivelse av dette:

For eksempel gå på fredagspils, ta deg en drink. Det er jo en veldig viktig sosial sammenheng for nordmenn. Mens jeg kan jo ikke være med på det. Jeg er aldri med på fredagspils med mine jobbkollegaer. Jeg føler på en måte at det er ikke alt, eller det er mye jeg ikke kan være med på.

Fredagspilsen opplever Iqra som et viktig samvær for å sosialisere seg med sine jobbkollegaer. Men et sentral del av denne sosialiseringen går ut på drikking av alkohol. Dette medfører at hun opplever samværet problematisk og resulterer i at hun velger å ikke bli med

på fredagspilsen.

Selv om informantene opplever forskjeller i felter der majoriteten er etnisk norske gir flere uttrykk for at de klarer stor sett å praktisere religionen. Følgende sitater beskriver dette godt: *”De har gitt oss en bønnenrom på skolen. At du har mange pauser i hverdagen så at du kan be.”* (Najat).

”Jeg vil si, jeg er veldig takknemlig da. Fordi sammenlignet med andre land, så er Norge et veldig godt land å bo i da. Vi har ikke de store problemene som Frankrike den type greia der.” (Huma).

Najat gir uttrykk for at fasiliteter som ulike sosiale institusjoner har gitt en minoritetsgruppe, i form av for eksempel bønnenrom på skolen, gjør det lettere å praktisere religiøse verdier og normer også i storsamfunnet. Huma referer til forbudet mot å gå med hijab på skolen i Frankrike. Et formelt forbud mot bruk av hijab viser at rådende diskurser i et samfunn som utelukker minoriteters verdier og praksiser ved å se dem som unormale og uriktig kan i visse felt bli omgjort til formelle regler gjennom lovgivning. Huma oppfatter ikke Norge som et land hvor de diskursene som strider mot hennes religiøse verdier er omgjort til formelle lover. Dette gjør det mulig å praktisere verdier som kolliderer med storsamfunnets diskurser. Hun beskriver derfor Norge som et godt land å bo i. Samtidig gir hun et uttrykk for at det kan være utfordrende i visse sammenhenger:

Man kan fort bli usikker. Man kan bli forvirret. Usikkerhet kan igjen føre til at du ikke vet hvordan du skal forholde deg i ulike situasjoner. Du blir psykisk sliten. (...). Man er ikke usikker på hva som er riktig eller hva som er galt. Man er ikke usikker på hva man bør velge. Men det er bare litt vrient kan du si på hvordan man skal gå fram i en situasjon for at det skal tilfredsstillende det du vet er riktig og det den andre er vant til. (...). For eksempel dette med håndhilsing. Jeg har vært i situasjoner hvor jeg har tenkt det her er noe jeg ikke kan gjøre, men så har jeg vært nødt til å gjøre har jeg følt liksom. Men det er noe jeg har kommet over. Nå tar jeg heller og sier i fra og forklarer hvorfor jeg ikke kan håndhilse motsatt kjønn. (Huma).

Huma knytter ikke sin usikkerhet til hva hun bør velge, eller oppfatter som riktig og galt. Usikkerheten hennes dreier seg om hvordan hun skal gå fram slik at hun ikke handler i motstrid med de verdiene hun står for. Slik jeg forstår henne er hun ganske bevisst på diskursene som råder i storsamfunnet og ulike praksiser som riktige og normale i tråd med

disse. Hennes utfordring blir dermed å slippe unna de praksisene som strider mot hennes verdier, men gjøre det på måter som ikke blir oppfattet som ”unormalt”. Denne utfordringen opplever hun som en psykisk påkjenning som gjør henne psykisk sliten. Huma nevner at hun velger å ikke håndhilse på en med motsatt kjønn. Men i visse situasjoner har hun følt at hun har ”vært nødt til å gjøre” det. Hennes uttalelser gir inntrykk av at hun vet det eksisterer doxa i storsamfunnet som betrakter håndhilsing som den riktige og naturlige måten å hilse på i gitte situasjoner. Som tidligere nevnt kan det å gå imot denne doxaen lett føre til at man blir misforstått og betraktet som uhøflig. Hennes følelse av å være nødt til å håndhilse kan knyttes til redselen for å bli misforstått. Utfordringen hennes blir å gå imot denne doxaen, men på en slik måte at hun ikke blir betraktet som uhøflig. Hun gjør dette ved å forklare til vedkommende hvorfor hun ikke kan håndhilse på en med motsatt kjønn. Hvis hun hadde valgt å opptre i samsvar med denne doxaen, ville det muligens medført skyldfølelse og dårlig samvittighet, slik som hos Najat.

Usikkerheten til Huma kan også sees i forhold til sosial dominans. I teorikapitlet redegjorde jeg for at de som er dominerte ofte kan underordne seg de aksepterte kategoriene og den aksepterte måten å framlegge ting på. De kan derfor undervurdere seg selv og betrakte seg selv som mindre kloke (Bourdieu og Wacquant 1993, 158). Det at Humas usikkerhet ikke er knyttet til hva som er rett eller galt viser at hun ikke er i en underlegenhetsposisjon der hun ikke vet hva hun bør velge. Hun betrakter derfor ikke seg selv som mindre riktig enn majoriteten, selv om hennes verdier i flere tilfeller er annerledes enn verdiene i storsamfunnet.

5.5.2 Dilemmaer i hjemmiljøet – faren for å såre familien

Som tidligere nevnt er det ikke bare i storsamfunnet informantene opplever dilemmaer i forhold til hva de ønsker å gjøre og hva som blir forventet av dem. Dette skjer også i hjemmiljøet. Aleena beskriver at hun har stått på og kjempet for sine verdier og ønsker: *”Jeg føler at jeg har kjempet mye for dem også. At jeg ikke har fått det bare gratis. Sånn at jeg har stått på. For eksempel er jeg gift, da er det ganske vanskelig for ei kvinne egentlig å studere, forventes ikke av henne, man skal egentlig kutte ut da.”*

Aleena ser utdanning som en viktig kapital å skaffe seg. Men diskursene i hjemmiljøet til svingerfamilien skaper utfordringer for henne, ved at det tas for gitt at utdanning er noe som skal gjøres før ekteskap. Dette har ført til at hun har måttet kjempe mye for å kunne fortsette

sine studier, også etter at ekteskapet er inngått. I intervjuet kommer det frem at hun er glad for sitt valg, tross for at det har medført en god del konflikter med svigerfamilien.

Najat beskriver hvordan diskurser om utdanning før ekteskapet, brukes for å håndtere andre dilemmaer:

Vi har en kultur hvor ekteskapet er begrenset til en tidsalder da for kvinner før det er for sent. Også er det sånn at i min kultur så bruker flere jenter utdanning som en unnskyldning på en måte for å ikke stresse seg selv. Så det er sånn at man vil ikke skuffe foreldrene og folk i familien rundt og sånt. Så da må man komme med unnskyldninger for å komme seg unna da.

Najats beskrivelse gir uttrykk for at det eksisterer diskurser i hennes kultur om at ekteskap er begrenset til en viss tidsalder for kvinner, før det blir for sent å gifte seg. I intervjuet angir hun denne alderen til å være midt i 20 årene. Det vil si at det kan bli betraktet som uriktig og unormalt hvis ei kvinne godt over 25 år er ugift. For å slippe å stresse seg selv med spørsmål om ekteskap, beskriver hun at flere jenter i hennes kultur bruker utdanning som en unnskyldning. På den måter handler de i motsetning til diskursen, men på en måte som blir akseptert av familien og andre fra samme kultur fordi deres handling er i samsvar med den diskursen om at studier hører til før ekteskapet. Annen forskning har også pekt på dette. I avhandlinger til Aarset (2006, 187) opplever flere etniske minoritetskvinner at høyere utdanning blant annet er som en forsikring mot å måtte gifte seg for tidlig.

Likevel er det viktig å merke seg at Najat i tillegg til å snakke om seg selv, uttaler seg på vegne av andre unge kvinner fra hennes kultur. Det kommer fram i intervjuet at på fritiden er hun for det meste sammen med unge kvinner fra samme opprinnelsesland. Hun snakker altså på vegne av dem. Jeg har ikke intervjuet andre minoritetsjenter som kommer fra hennes opprinnelsesland, dermed blir det vanskelig å vite om dette gjelder flere slik hun beskriver det. I tillegg ser de fleste av mine informanter, også Najat, utdanning som en viktig kapital. De ville således mest sannsynlig studert, selv om slike diskurser om ekteskap og studier ikke eksisterte i hjemmiljøet.

Det er også viktig å påpeke at det var en god del forskjeller blant informantene i forhold til hva de ønsket og hvilke diskurser som rådet i deres hjemmiljø. Blant annet hadde Huma, som er tidlig i 20 årene og en student, nettopp forlovet seg. Hun var svært glad for å ha funnet en

riktig person å dele livet med i så ung alder.

Ekteskap var et tema hvor flere av informantene opplevde forskjeller imellom hva de betrakter som riktige og viktig for seg selv, og diskursene i hjemmiljøet. Najat gir en beskrivelse av dette:

Jeg kan si det at fordi vi er jenter, så er det også veldig vanskelig det her med... ekteskap kommer. Det synes jeg det veldig vanskelig ting. Hvem skal man gifte seg med, hvem vil foreldre at du skal gifte deg med? Og det problemet har ikke jeg møtt enda. Men det kommer også til å bli veldig vanskelig, et barriere til som du må komme deg gjennom. (...). For meg spiller det egentlig ingen rolle så lenge personen har samme religion. Men så er det igjen at jeg kommer fra en kultur hvor det er ikke bare religion som er viktig. Religion er viktig, land er viktig og klang er viktig.

I intervjuet kom det frem at med ”klang” mente hun familietre. Najat ønsker en ektefelle med samme religion, mens land og klang som blir sett på som viktige i valg av ektefelle i hennes hjemmiljø, ser hun ikke på det som betydningsfullt. Med andre ord kan man si at de verdiene hun legger til grunn for valg av ektefelle, strider mot verdiene i hjemmiljøet. Hun har en antakelse om at det vil bli en vanskelig situasjon hvis hun velger å gifte seg med en som er ”uriktig” i forhold til hjemmiljøets diskurser.

Jeg spurte Najat om hva hun ville gjøre hvis hun begynner å like en person som ikke har samme ”klang”, og ønsker å gifte seg med han. Hun gir følgende svar: ”Jeg vil helst slippe å gå imot dem. Jeg vil ikke ha bråk med dem. Men samtidig så vil jeg ikke akseptere noe som jeg synes ikke er logisk. Men på en eller annen måte så skal jeg gå fram på en slik måte at de forstår.” Najat ønsker ikke å gå imot familien, for hun er klar over at det kan medføre konflikter. Det vil si at hun ikke ønsker å gjøre opprør mot dem. Men samtidig vil hun heller ikke handle i samsvar med diskurser som hun betrakter som ulogiske. Hennes utfordring blir således å gå imot diskursen, men på en måte som blir forståelig og akseptert av familien. Hennes uttalelser gir inntrykk av at hun vil satse på dialog med sine foreldre.

5.6 Innvirkning på den psykiske helsen

I intervjuene var jeg opptatt av å finne ut hvilke innvirkning samspillet mellom ulike verdier og normer, tradisjoner og praksiser i de ulike feltene hadde for mine informanternes psykiske helse. I teorikapittelet redegjorde jeg for at samsvaret mellom habitus og kapital, samt det feltet personer befinner seg i, har betydning for hvordan den enkeltes identitet dannes. For

eksempel kan lite samsvar bidra til ubehag og negative assosiasjoner om seg selv, mens et godt samsvar kan ha positive effekter i form av godt selvbilde. Det viser seg at i flere tilfeller opplevde informantene et mindre samsvar mellom habitus, kapital og felt, med hensyn til hva de ønsket å gjøre og hvilke forventninger som ble rettet mot dem. Informantene ga flere eksempler og beskrev at de opplevde dette som en psykisk påkjenning, blant annet i form av stress, press og psykisk slitenhet. På bakgrunn av disse uttalelsene er det naturlig å anta at samspillet mellom ulike verdier og normer, tradisjoner og praksiser har påvirket den psykiske helsen negativt. Jeg ble derfor overrasket da alle mine seks informanter uttrykte at det hadde påvirket dem mer positivt enn negativt. Jeg skal utdype nærmere de positive sidene, før jeg ser på de negative aspektene.

5.6.1 Positiv innvirkninger

Sitatene under er eksempler på hvordan samspillet har påvirket informantene positivt:

”Samspillet mellom dem har gjort meg sterkere. Det har gjort meg en sterkere menneske. Det tror jeg veldig. Problemene jeg møter ødelegger ikke meg. Jeg blir ikke deprimert. Jeg klarer å holde meg stående liksom, selv om jeg møter mange hindringer.” (Najat).

”Jeg står sterkere som den personen jeg er da. (...). Enkelte ganger har jeg vært nødt til å finne ut av ting på den harde måten, men når jeg da har funnet ut av det så har jeg stått på det. Det gjelder de verdiene jeg har igjen i forhold til de verdiene som er i samfunnet.” (Huma).

”Sterkere, da mener jeg godt selvbilde. At jeg er ikke redd for å bruke hijab bare fordi jeg har opplevd en eller to negative ting. Det får meg til å stå på mitt liksom og for det jeg mener. Jeg er ikke redd for å si mine meninger.” (Maham).

”Litt mer selvsikker person egentlig. I helheten så føler jeg at jeg er en person eller jeg er blitt en person jeg er per i dag, mer selvsikker.” (Iqra).

Her ser vi at flere av informantene har brukt begrepet ”sterkere” som de blant annet forbinder med et godt selvbilde og selvsikkerhet. Uttalelsene deres gir inntrykk av at de har utviklet en god psykisk helse, selv om de opplever å møte ulike utfordringer. Flere gir uttrykk for at det har vært flere fordeler ved å forholde seg til ulike felt:

”Det kan være at jeg kan se to sider av en sak. At jeg har lettere forståelse for ting. Jeg har fått noe fra begge kulturene. At jeg liksom har fått positive sider fra begge kulturene som jeg er glad i da.” (Najat).

”Jeg føler at jeg har kunnskap. Jeg føler at det å sitte med to vidt forskjellige, altså det å være minoritetskvinn i et vestlig samfunn det er i seg selv et stor kunnskap å være. Jeg kan ta det positive fra begge kulturene.” (Aleena).

”Har fått en bredere perspektiv på ting.” (Divya).

Informantene ovenfor gir uttrykk for at de har fått noe positivt fra begge kulturene, og at de får en lettere og bredere forståelse for visse fenomener. Aleena nevner i tillegg kunnskap. Ved å oppholde seg i flere felt med ulike kulturelle diskurser, kan man få en større kulturell kapital. Dette kan videre medføre at man kan se visse situasjoner fra flere perspektiver, noe som igjen kan bidra til en bedre vurderingsevne og økt forståelse og kunnskap om visse fenomener.

Den språklige kapitalen til mine informanter kan sies å også være stor. Huma illustrerer dette på følgende måte: *”Og det med språk. Du klarer å forholde deg til flere språk.”* Huma ser på det å beherske flere språk som en fordel. Ved å beherske både sitt morsmål og norsk, og i tillegg ha visse kulturelle verdier fra storsamfunnet og visse fra hjemmet, kan bidra til at informantene klarer å opptre med letthet i både storsamfunnet og hjemmiljøet.

I forbindelse med hva som hadde bidratt til at informantene hadde utviklet en god psykisk helse, blir erfaringer nevnt som et viktig element: *”Det er fordi jeg har vokst opp med små problemer hele tiden. Og jeg har kommet over de, selv de minste hindringene.”* (Najat).

De fleste av informantene har helt siden barneårene oppholdt seg i ulike felt som kulturelt sett er ganske forskjellige. Dette innebærer at de har måtte forholde seg aktivt til ulike kulturelle diskurser. Dette har ført til at flere har vokst opp med små ufordringer som de har klart å komme over, slik Najat beskriver. I forbindelse med habitus redegjorde jeg for at de erfaringene som et individ gjør, ved å prøve og feile, lærer kroppen å fremtre på en måte som gjør at den ikke utfordrer, men finner sin plass (Bourdieu og Wacquant 1993, 112).

Erfaringene med å forholde seg til ulike kulturer, kan ha ført til at mine informanter har lært å

finne sin plass både i storsamfunnet og i hjemmiljøet. Huma illustrer dette på følgende måte: *”Du klarer å være deg selv i to ulike settinger.”* De to ulike settingene kan betraktes med to ulike felt, som storsamfunnet og hjemmet.

Huma gir også uttrykk for at erfaringer har veldig mye å si: *”Alt har å si med hvor mye et menneske erfarer da. Hvem jeg er bygger på egentlig de erfaringene jeg har av, det som har påvirket meg i livet.”* Det kommer frem i intervjuet at hun ikke sikter kun mot erfaringer med å forholde seg til kulturelle forskjeller. Huma har blant annet erfaring med å ha mistet et nært familiemedlem. Denne krisesituasjonen opplever hun at hun taklet på en god måte. Erfaringer kan dermed ha kommet i form av krisesituasjoner som man har klart å håndtere på en positiv måte. Senere i analysen vil jeg gå nærmere inn på hennes erfaring med å ha mistet den nære familiemedlemmen, for å se hva som bidro til at hun klarte å komme over tapet. Dette kan bidra med viktig kunnskap med tanke på hvilke ressurser informantene har.

I tillegg til erfaringer nevnte flere av informantene tro. Dette skal jeg også komme nærmere tilbake til i det siste analysekapitlet, hvor jeg skal ta opp ressurser som kan bidra til en god psykisk helse.

5.6.2 Negative innvirkninger

Det var noen få som sa at samspillet mellom de ulike verdier og normer, tradisjoner og praksiser også hadde hatt noe negativ innvirkning.

Jeg føler jo av og til at jeg prøver kanskje å bli en person jeg ikke er i blant. Altså ikke når jeg er hjemme, men på jobben kanskje. Som jeg sa så er jeg veldig straightforward menneske. Jeg sier det jeg mener. Men på jobben, la oss si hvis vi har en diskusjon om hva som er riktig og galt da. Av og til så kan jeg liksom på en måte... jeg vil veldig gjerne si det, men jeg holder det for meg selv. Så sier jeg ingenting i den diskusjonen. (Iqra).

Iqra opplever at hun på den ene siden har en sterk selvtillit og sier sine meninger lett, men på den andre siden føler hun noen ganger redsel for å uttrykke meningene. I intervjuet kom det frem at det var først og fremst diskusjoner om storsamfunnets verdier og normer, tradisjoner og praksiser hvor hun holdt seg tilbake, på grunn av redselen for å bli misforstått. Dette kan forbindes med at Iqra opplever flere av diskursene som eksisterer i storsamfunnet som å være annerledes enn de verdiene hun betrakter som viktige og riktige. Det å diskutere et tema der

storsamfunnets verdier blir belyst, kan medføre at hun må si noe som ikke stemmer overens med de doxa som storsamfunnet bygger på. Dette kan videre føre til at hun kan bli betraktet som annerledes, og muligens bli misforstått fordi hun i visse sammenhenger kan ha andre meninger enn majoriteten i feltet.

Ulike negative og positive innvirkningene på informantenes psykiske helse kom tydeligere frem i neste tema som omhandlet sosiale identiteter.

Kap 6. Sosiale identiteter

I teorikapitlet redegjorde jeg for hvordan personer kan bli tilskrevet sosiale identiteter gjennom eksterne kategoriseringer. Under dette temaet var jeg opptatt av å utforske hvilke sosiale identiteter mine informanter opplevde å bli tilskrevet i ulike felt. Det kom frem i intervjuet at alle mine informanter opplevde slike tilskrivningsprosesser både ute i storsamfunnet og i hjemmiljøet. Jeg skal først gå inn på de sosiale identitetene informantene opplevde å bli tilskrevet innenfor ulike felt i storsamfunnet, og videre se nærmere på hvilke sosiale identiteter de ble tilskrevet i hjemmiljøet.

6.1 Sosiale identiteter i storsamfunnet

Flere informanter opplever å bli tilskrevet ulike sosiale identiteter gjennom kategorier som etnisitet og kjønn. Najat og Aleena beskriver dette: ”I storsamfunnet så kan det være at de tildele deg rolle som, for eksempel jeg som går med hijab: Ja hun er veldig svak og stakkar, og kan ikke norsk liksom.” (Najat).

Også liker jeg heller ikke sånn i media... ganske ofte har det vært sånn at det i seg selv å være minoritetskvinne er ganske sårbart. ”Altså de er undertrykte og ikke har noen rettigheter”. Jeg føler heller at jeg må bevise at jeg ikke er det. At jeg er en mye sterkere person og at jeg vil klare mye. Og da tenker jeg at jeg kan vise det gjennom utdanning og kunnskap. (Aleena).

Aleena og Najat opplever at storsamfunnet har diskurser om etniske minoritetskvinner med ikke-vestlig bakgrunn som tildeler dem en identitet som en undertrykt og sårbar kvinne. Flere av informantene er opptatt av å motbevise slike diskurser blant annet gjennom utdanning og kunnskap, slik som Aleena ønsker å gjøre. Hun ser utdanning som en viktig kapital å ha. Fem av mine informanter tar lang utdanning og ser det som en viktig ressurs i sine liv. Dette kan sees i sammenheng med det Øia (2005, 38) fant i sin avhandling at ungdommer med innvandrerbakgrunn har høyere ambisjoner om utdanning enn etniske norske jevnaldrende. Det kan også sees i sammenheng med noe psykologen, Nadia Ansar, uttrykker. Hun nevner at for mange med minoritetsbakgrunn er det viktig å lykkes med utdanning og karriere, blant annet fordi de opplever større sosial og kulturell motstand og har som følge av dette et sterkere behov for anerkjennelse. Dette kan være med på å forklare at enkelte ikke-vestlige minoritetsgrupper har ekstrem arbeidskapasitet som gjør at de ofte jobber veldig hardt for å lykkes.

6.2 Media

Ovenfor uttrykker Aleena også at media er med på å skape et bilde av dem som undertrykte kvinner. Media kan betraktes som et felt der flere diskurser fremtrer. Aleena mener at de diskursene som fremtrer i media tildeler etniske minoritetskvinner en sosial posisjon som kan betraktes som nedvurderende. Denne sosiale posisjonen kan knyttes til symbolsk vold. I teorikapittelet redegjorde jeg for at den symbolske volden kan vise seg gjennom media. Det er flere enn Aleena som uttrykker seg om media:

En person skrev noe veldig frekt om kvinner og undertrykking i islam og æresdrap. Jeg ble veldig lei meg. Jeg tror jeg svarte på innlegget og skrev alt jeg kunne. Men, også følte jeg det var veldig mange mot en. Jeg kunne ikke svare tilbake til alle. Da lot jeg bare være. (Iqra).

Iqras uttalelser viser at diskursen som tilskriver kvinne en identitet som undertrykte, i flere sammenhenger relateres til islam. I tillegg relateres flere andre negative fenomener, som for eksempel æresdrap, til islam. Som muslim føler hun seg krenket ved å lese innlegg som gir et feil bilde av hennes religion. At det eksisterer diskurser i media som setter islam og muslimer i et negativt perspektiv opplevde flere av mine informanter. Fem av informantene uttalte at de føler media har en negativ innvirkning på dem i form av at de kan føle seg krenket, frustrert og såret. Felles for alle disse informanter var at de var muslimer. Dette kan knyttes til tidligere forskning som viser at muslimer får mye negativ oppmerksomhet i media (IMDi 2010).

Flere av informantene uttrykker at negative fenomener som æresdrap, tvangsekteskap og omskjæring blant kvinner har forekommet i visse etniske minoritetsmiljøer. Men de mener samtidig at media generaliserer slike fenomener til å gjelde alle etniske minoriteter, særlig muslimer. Iqra beskriver at dette medfører at hun i storsamfunnet har blitt spurt på vegne av etnisk norske om negative hendelser, som for eksempel tvangsekteskap. Hun betrakter dette som en nysgjerrighet blant etniske nordmenn og ønske om å få informasjon om hennes kultur. Likevel kan det i visse tilfeller føre til at hun beskriver å bli ”flau på andres vegner.” Hun uttrykker altså å bli flau på etniske minoriteters vegne når negative fenomener viser seg å eksistere i visse etniske minoritetsmiljøer.

6.3 Diskriminering

Fem av mine informanter var muslimske kvinner. Dermed ble hodeplagget, hijab, et tema som flere av dem nevnte i intervjuene. Maham forteller om følgende opplevelse:

Læreren på skolen min sa til meg at jeg måtte ta av meg hijab dersom jeg skulle bestå. Det var på grunn av praksisplassen. Det var en eller annen pasient som ikke likte at det var en med hijab som var med under behandlingen. Og de fra praksisplassen bare ringte til læreren min og ba dem om å snakke med meg angående det, fordi de ville ikke skremme meg. (...). De mente ikke at jeg skulle ta den av, men læreren, hun tok det på en annen måte. Fordi fra første dag så hadde hun alltid sagt at vi med hijab burde ta den av, for vi vil ikke få jobb hvis vi brukte den. Men når jeg snakket med de på praksisplassen så fikk de meg til å bli sterkere kan du si, etter at de sa: "Nei vi vil ha deg sånn som du er. Vi ville bare at hun skulle snakke med deg for at du skal ha det i bakhode at du skal ikke bli redd for sånne personer som ikke liker jenter med hijab. (Maham).

Som jeg tidligere redegjorde for i teorikapitlet kan det religiøse hodeplagget, hijab, sees som kvinneundertrykkende i de feltene hvor de vestlige diskursene råder. Mens i de feltene, der etniske minoriteter er i flertall, kan det sees på som frigjørende. Altså kan mine informanter møte motstridende diskurser i ulike sosiale omgivelser. Det kom frem i intervjuet at folk på praksisplassen som støttet Maham, var etnisk norske. Hun uttrykte at dette betydde mer for henne, enn om de hadde vært muslimer. Historien til Maham viser at det eksisterer to typer av personer i feltene innenfor storsamfunnet. Den ene typen tenker i samsvar med diskurser som nedvurderer bruken av hijab ved å se det som et kvinneundertrykkende plagg, slik læreren til Maham gjorde i dette tilfelle. Mens den andre typen av personer er bevisst på hvilke doxa diskurser om muslimske kvinner bygger på og ser bruken av hijab med et annet perspektiv, slik menneskene som støttet henne på praksisplassen gjorde. Selv om Maham opplevde diskriminering følte hun at støtten fra folk på praksisplassen fikk henne til å bli sterkere som person. Dette gir bilde av at etniske norske som ikke tenker i samsvar med diskursene som nedvurderer praksiser til etniske minoritetsgrupper, kan være viktige ressurs for etniske minoritetsjenter. Man kan betrakte dem som en viktig kapital, ved at deres støtte kan ha en positiv innvirkning på etniske minoriteters psykiske helse. I tillegg til Maham opplevde også Najat diskriminering på grunn av hodeplagget. For Najat førte diskriminering til sinne, frustrasjon og psykisk utmattelse, samtidig som hun beskriver at hun ble sterkere ved å stå på sitt.

Uavhengig av hijab og sin religion opplever Divya også diskriminering på arbeidsplassen:

Det er vel med pasienter jeg jobber med. De blir jo litt skeptiske til deg. Jeg prøver å forklare til dem at jeg er bare her for å hjelpe deg. Men noen vil jo... eller er veldig sånn imot da... rasistiske på en måte. Og da kan jeg ikke gjøre mye. Da sender jeg bare inn en som er norsk liksom. Det er ikke ofte det skjer da. Skjer ikke hver dag. Men

de gangene det skjer, jeg vet ikke, jeg tenker på det der og da, men så glemmer jeg bare det.

Divyas beskrivelse viser hvordan utseende kan sette en person i en etnisitetskategori som kan medføre diskriminering. Både i Maham og Divyas tilfelle er det pasienter som ikke ønsker hjelp fra etniske minoriteter. Pasientenes skeptiske holdninger til etniske minoriteter kan forbindes med fremmedfrykt. Slike holdninger kan knyttes til at det eksisterer et skille mellom ”vi” og ”de andre”. Ifølge mine informanter kan gjentatte negative uttalelser om etniske minoriteter i media bidra til å skape dette skillet.

6.4 Etnisk minoritetsbakgrunn som en kapital

Flere informanter opplevde at det å bli plassert i kategorien etnisk minoritet tildelte dem en sosial identitet som ikke stemte overens med deres personlige etniske identitet. Likevel følte tre av informantene at etnisk bakgrunn virket positivt og til fordel i flere sammenhenger. Sitatene under er eksempler på dette: ”*For eksempel er det positivt å ha etnisk bakgrunn når man søker jobber.*” (Huma).

Jeg må si at det ikke alltid er negativt. Jeg synes at med en ikke-vestlig bakgrunn, jeg føler at jeg får mye mer oppmerksomhet, positiv oppmerksomhet. For eksempel på jobb. Jeg tror kanskje det vestlige samfunnet, de tanker kanskje at minoriteter er folk som ikke er integrerte, at de ikke kan språket at det er så mye forskjeller. Men de ser egentlig at det ikke er så mye forskjeller. For det er mye mer likheter mellom oss enn forskjeller. Men vi er i utgangspunkt ganske flinke til å fokusere på forskjellene enn på likhetene. (Aleena).

Aleena og Huma uttrykker at det å ha etnisk minoritetsbakgrunn, kan være en nyttig kapitalform i et jobbintervju, og kan bli sett på som en ressurs i arbeidsfeltet. Som nevnt tidligere kan medias fokusering på forskjeller knyttes til et skille mellom ”vi” og ”de andre”, altså et skille mellom etnisk norske kvinner og etnisk minoritetskvinner. Ved at en arbeidsgiver møter en etnisk minoritetsjente som kan snakke godt norsk, er godt integrert i samfunnet og har en god utdanning, blir de diskursene som råder i media motbevist. Disse erfaringene nyanserer bilde av tidligere forskning som viser at innvandrere blir diskriminert på arbeidsmarkedet og at det er større arbeidsledighet blant innvandrergupper med bakgrunn fra ikke-vestlige land (Danielsen og Øia 2006, Rådet for psykisk helse 2007, Dalgard 2006 og Øia, Grødheim og Krange 2006). Selv om flere av informantene ser etnisk bakgrunn også som en nyttig kapitalform, utelukker det ikke at flere opplever seg utestengt og diskriminert på

grunn av diskurser som er forbundet med etniske minoriteter.

6.5 Å være kvinne i hjemmiljøet

Fire av informantene uttrykte at de opplevde å bli tilskrevet identitet på bakgrunn av kjønn i sitt hjemmiljø. De opplever å bli tildelt rollen som en forsiktig kvinne, som skal være rolig og ikke uttrykke alt for sterke meninger. I tillegg forventes det fra foreldre at de skal ta en god utdanning og få en bra jobb. Sitatene under er eksempler på dette:

”Det blir sånn at gutter får lov til alt, mens jenter må liksom vise mer respekt og sånne ting. Og jeg liker ikke den måten. Du kan liksom ikke motsi. Det er ikke sett på som bra selv om du bare sier din egen mening. Jeg føler det trækker sterk på meg da.” (Divya).

”På den ene siden sier de at du skal gjøre det og det fordi du er ei kvinne, og du skal ikke for eksempel gå ut så sent, du skal holde deg i ro. På den andre siden sier de at du skal ta en utdanning, du skal ha et bra jobb. Men det er så vanskelig å få til begge to.” (Najat).

Divyas og Najats beskrivelser viser at det er forskjellige typer forventninger til jenter og gutter i deres hjemmiljø. Blant annet føler de at det er strengere grensesetting for jenter. Det å ha sterke meninger om ting kan av hjemmiljøet oppleves som negativt. I tillegg sier Najat at det rettes også forventninger om ta utdanning og ha en bra jobb. Dette kan sees i sammenheng med det Ansar uttrykker:

Minoriteter har høye krav til seg selv og er opptatt av å gjøre en veldig god jobb, noe som kan henge sammen med at mange av de har fått en kollektivistisk oppdragelse med stor vekt på å strekke seg langt for å møte og tilfredsstillte kravene og forventningene til lederen/sjefen sin.

Ansar uttrykker at den kollektivistiske oppdragelsen til etniske minoriteter preges av at foreldrene har forventninger til barna om å gjøre en god jobb. Dette bidrar til at barna har høye krav til seg selv blant annet i forbindelse med jobb og utdanning. Disse kravene om jobb og utdanning, sammen med å leve opp til forventninger om å være rolig og forsiktig kvinne, kan være utfordrende, slik Najat uttrykker.

Intervjuene viser at det å være kvinne i flere tilfeller kan føre til psykisk påkjenning for mine informanter. De opplever psykisk press om å handle i samsvar med diskurser som tildeler dem identiteter de ikke gjenkjenner seg i. De ulike forventningene som rettes mot ei kvinne

medfører at Najat opplever 20-30 årene som vanskelige og krevende: ”*Perioden er kraftig fordi det er samlet de største viktigst valgene: Ekteskap, bra utdanning og karriere.*”

Forventning om at kvinner skal gifte seg i 20 årene, i tillegg forventninger om å ha en bra utdanning og en god karriere er noe som Najat mener flere i hennes kultur opplever. Dette gjør at denne perioden i livet blir ekstra utfordrende, siden det kreves valg som sannsynligvis vil ha konsekvenser for resten av livet.

Det kommer frem at kvinnerollen i hjemmiljøet først og fremst er preget av kulturen. Najat sier følgende: ”*Egentlig så har islam et ganske sterkt kvinnebilde. Men i kulturen vår så er det helt omvendt hvor kvinne er veldig svak.*” Najats uttalelse viser at det er kulturelle diskurser som tildeler kvinner en rolle som en svak person, mens hennes religion har et helt annet kvinnebilde. Samtidig opplever noen av informantene å ha fått rettigheter av religionen på grunn av å være ei kvinne. Disse rettighetene opplever de å være til sin fordel. Aleena beskriver at hun opplever sine rettigheter som muslimsk kvinne slik:

Det er en del av islam at en mann er forpliktig til å forsørge sin kone. Jeg er glad for å ha de verdiene. (...). Hvis jeg har et muslimsk mann så vet jeg at han kommer til å forsørge meg uten at jeg trenger å stresse med økonomien. Selv med utdanning, selv om jeg vet at jeg kommer til å ha en jobb, tenker jeg at det er viktig for meg å ha den sikkerheten. Jeg blir avslappet. Jeg trenger ikke å stresse med arbeid og økonomi i livet. På den måten så har jeg en større frihet.

Aleena opplever mannens forsørgelsesplikt som en fordel. Selv med utdanning og en jobb, uttrykker hun glede fordi hun føler seg økonomisk forsikret. Denne økonomiske sikkerheten forbinder hun med en større frihet. Det å bli forsørget av sin mann kan i feltet der majoriteten er muslimer, blir sett som frigjørende i form av at kvinner får større frihet til å velge å ikke jobbe eller bruke inntekten sin andre steder enn til husholdning. Den økonomiske plikten mannen har ovenfor sin kone, kan av muslimske kvinner sees som en økonomisk rett de har fått. Denne rettigheten kan betraktes som en kapital for Aleena, siden hun beskriver å bli avslappet ved å ikke måtte stresse med arbeid og økonomi.

6.6 Sosiale identiteter som utfordrende

Informantenes uttalelser viser at de sosiale identiteter som både storsamfunnet og hjemmiljøet tilskriver ei etnisk minoritetskvinne ikke alltid stemmer overens med deres personlige identitet. Najat gir følgende beskrivelse av dette: ”*Jeg gjenkjenner meg ikke som bare en kvinne som skal være forsiktig og sånt. Og jeg gjenkjenner meg ikke som undertrykt når jeg*

går med hijab. På begge sider så føler jeg liksom at jeg er imot.”

I teorikapitlet redegjorde jeg for hvordan den symbolske makten og sosiale dominansen kan medføre at de dominerte kan underordne seg de aksepterte kategoriene og den aksepterte måten å framlegge ting på. De kan også mene at de må forstå verden på den dominerendes måte dersom det skal oppfattes som riktig og faglig godt. Dette kan føre til at det utvikles en tendens til nedvurdering av det en selv måtte stå for (Bourdieu 1996, 42 og 158). I dette kapitlet har vi sett at mine informanter opplever å bli tildelt roller som undertrykte, sårbare og forsiktige kvinner, som skal holde seg rolig og ikke uttrykke alt for sterke meninger. At ingen av mine informanter gjenkjenner seg i slike kvinneroller som diskurser i storsamfunnet og hjemmiljøet tildeler dem, kan betraktes som at de ikke har underordnet seg dominanslogikken.

De ulike typer forventninger oppleves som utfordrende av mine informanter. I tillegg opplever flere å bli krenket og diskriminert i ulike felt som for eksempel media. Men tross for de ulike utfordringene og psykiske påkjenningene, opplever de seg som å være godt oppegående kvinner som er integrert i storsamfunnet og betrakter seg selv om sterke personer med et godt selvbilde. I neste kapittel skal vi se på hva som kan ha bidratt til en god psykisk helse blant mine informanter. Her har jeg særlig utforsket hvilke ressurser de opplever å ha, spesielt i en vanskelig situasjon som kan være psykisk krevende.

Kap 7. Ressurser og forebyggingsaspekter

Det neste temaet i intervjuguiden omhandlet hvilke vanskeligheter og fordeler informantene opplevde ved å være ei etnisk minoritetsjente med ikke-vestlig bakgrunn. Det kom frem i intervjuene at informantene ikke hadde noe nytt å fortelle i forhold til vanskeligheter. De hadde allerede nevnt vanskelighetene tidligere i intervjuene. Dermed vil jeg her kun fokusere på fordeler og hvordan ulike ressurser kan brukes for å utvikle en god psykisk helse. Jeg ser dette som et viktig tema i forbindelse med forebyggingsarbeid.

7.1 Tro

Fem av mine informanter var muslimer, mens den sjette var hindu. Flere av dem beskriver troen som en viktig ressurs. Huma gir følgende beskrivelse av hvordan troen bidrar til en god psykisk helse når hun kommer opp i en vanskelig situasjon:

Det første er at, uanhengig av tro også, at folk sier du må ikke miste håpet. Fordi det kan være at der og da du føler at verden går under. Du føler at det går ned for deg, men det som er så godt med troen er at du vet, du vet det helt sikkert, at Gud har noe godt i vente for deg. (Huma).

Å ikke miste håpet er en viktig faktor når man kommer i en krise eller vanskelig situasjon. Huma opplever at troen fører til at hun får et sterkere håp for fremtiden. Dette er noe som også gjenspeiler seg i det Ansar sier om at for mennesker som har sterk tro, kan religionen fungere som en buffer mot psykiske lidelser, siden troen kan symbolisere håpet. Dersom man har håp om en bedre fremtid kan man gå gjennom mange utfordringer på et helt annet måte.

7.2 Familien som ressurs

De fleste informantene nevner at det er tette bånd mellom familiemedlemmene, og at disse fungerer som en ressurs for dem, spesielt hvis de kommer i en vanskelig situasjon. Ansar nevner at samhold og fellesskap er viktige beskyttelsesfaktorer mange ikke-vestlige kulturer har. Aleena gir en god beskrivelse av nettopp dette: ”*Altså familien støtter meg i alt. Du står aldri alene.*”

Huma forteller hvordan familien har fungert som en ressurs for henne da hun mistet en av sine nærmeste:

Jeg kan jo for eksempel nevne det at jeg mistet min bror for noen år siden. Det var en

stor psykisk påkjenning for alle i familien. Alle har taklet det på ulike måter. Så det var noe som viste en hel annen side av oss alle fordi man takler det på så veldig ulike måter. Og alle har vært gjennom det samme. (...). Så vi alle har påtatt oss ulike roller, uten at vi vet det. Også har vi reagert på sånne måter som vi ikke kunne forutse. Så det er veldig spesielt. Så det er en sånn psykisk påkjenning som har... fordi det jeg kan si om meg selv da. Jeg tror, uten at jeg vet det, så har jeg påtatt meg rollen som trøsteren. Jeg har på en måte blitt herda da kan du si. Og det igjen har ført til at når jeg møter andre situasjoner så synes jeg det er ingenting i forhold til det jeg har opplevd.(...). Jeg kunne ha vært en person som slutta på skolen i den perioden. Jeg kunne ha vært en person som bare ha sittet og gråt gråt gråt, også bare vært sånn: "hvorfor hvorfor hvorfor," ikke sant. Men det er ikke sånn det funker.

-Hva er det som har bidratt til at du ikke har sluttet på skolen, og at du har greid å takle det på en god måte?

Styrke fra Gud. Jeg har sett styrken til mamma. Hvor sterk hun er. God støtte fra familie og ikke minst venner. Og at det at man må ha håp.

Humas beskrivelse kan sees på som et praktisk eksempel på hvordan ulike familiemedlemmer kan fungere som ressurser for hverandre i en vanskelig situasjon. Hun redegjør for at alle i familien har påtatt seg ulike roller uten av de selv har vært bevist på det. De ulike rollene som familiemedlemmene har inntatt, har til sammen bidratt til at familien har fungert som en beskyttelsesfaktor. Blant annet nevner Huma hvordan morens styrke har bidratt til at hun har taklet situasjonen på en god måte. Jeg forstår dette slik at hennes mor har påtatt seg en rolle hvor hun har stått sterk og gitt styrke til sine barn ved å vise at det er mulig å være sterk i en så vanskelig situasjon. Selv beskriver Huma å ha påtatt seg rollen som trøsteren. En trøsterrolle kan innebære at man blir den som beroliger andre familiemedlemmer og gir håp for fremtiden. At hun beskriver å ha blitt herda gjennom denne rollen, knytter jeg til at hennes rolle har fungert positivt for andre familiemedlemmer. Dette har bidratt til at hun har fått økt mestringfølelse, og når hun kommer opp i andre vanskelige situasjoner ser hun på det som ingenting i forhold til hva hun har klart å takle. I tillegg til familien nevner hun troen og venner som viktige ressurser for henne. Vi har allerede sett hvordan troen kan bidra til å styrke håpet. Jeg skal videre gå nærmere inn på hvordan venner kan fungere som ressurser.

7.3 Venninner som psykologer

Det kom frem i intervjuet at flere av informantene følte at venner hadde en positiv innvirkning på dem, i form av at de kunne snakke og dele sine erfaringer med dem. Najat illustrer dette på følgende måte: *"Det hjelper å prate. Ofte når du for eksempel møter hindringer da, så prater jeg med venner med lik bakgrunn, fordi de forstår det, de opplever jo det samme på en måte."* Najat beskriver hvordan venner fungerer som en ressurs for henne, spesielt når hun møter

dilemmaer. Dette er noe som gjenspeiler det Nadia nevner i sitt intervju: ”*Venninner er hverandres psykologer.*” Samtidig påpeker Najat at det er først og fremst venner med lik bakgrunn hun prater med når hun møter hindringer, siden de kan oppleve de samme utfordringene som henne.”*Venner med lik bakgrunn*” var etniske minoritetsjenter med ikke-vestlig bakgrunn. Men ikke alle opplevde at etnisitet spilte noen rolle for om en venn skal kunne fungere som en ressurs. Blant annet nevner Huma at den personen hun har vært venn med i flest år, har etnisk norsk bakgrunn: ”*Jeg har hatt hun ene som var med etnisk norsk bakgrunn. Hun er den eneste som jeg har omgås over lang tid med, så uten tvil, hun hadde god påvirkning på meg.*”

I kapittel 3 redegjorde jeg for at den enkeltes relasjon til andre agenter i feltet kan være med på å forme ens habitus (Bourdieu og Wacquant 1993, 112). Ved at informantene mine hadde venner som de kunne snakke og dele sine problemer med, opplevde de det å ha venner som en styrke. Venner kan sees som en viktig kapitalform for utvikling av god psykisk helse.

Det neste sitatet viser situasjon hvor en venninne fungerte som en viktig ressurs for en annen Iqra redegjør for følgende:

Folk får jo støtte fra venner. La oss si hvis en jente blir voldtatt, en pakistansk jente. Jeg tror ikke hun hadde gått til en psykolog. Hun hadde vært redd for å vise seg frem. -Hva kommer det av? Jeg tror det er fordi hun vil være redd for å få dårlig rykte. Alle får vite det, ikke sant. ”Oh, jeg er blitt voldtatt, hvem skal gifte seg med meg?” For jeg har en venninne som ble voldtatt. Hun fortalte ikke hjemme og hun fortalte ikke til politiet og ingen. Jeg var den eneste som hun fortalte til. (...). Det var sånn, da tenkte jeg, oi hvordan skal jeg støtte henne. Det er veldig vanskelig. Man skjønner ikke. Jeg tenkte skal jeg ta initiativ og kontakte henne, eller kontakter hun meg når hun trenger hjelp.” (...). Da var jeg i veldig vanskelig situasjon. For jeg tenkte sier jeg for mye for da kommer hun til å tenke over det igjen. Jeg kommer til å minne henne på det. Eller skal jeg la være. Da tenkte jeg oi hun må jo få snakket om det. Det er vanskelig for begge partner.

For Iqras venninne var det helt uaktuelt å dra til en psykolog, til tross for at hun har vært gjennom en veldig vanskelig situasjon som sannsynligvis har vært en enorm psykisk påkjenning. Iqra begrunner et slikt valg ved at ryktet til ei kvinne kan settes i fare hvis hun oppsøker en sosial institusjon for hjelp. Tidligere i kapitlet så vi at noen informanter opplevde forventning om ekteskap som et viktig element i 20 årene. Det er særlig viktig for unge kvinner å ha et godt rykte, for at de skal være mest mulig attraktiv på ekteskapsmarkedet. Det å bli voldtatt kan således sees som spesielt vanskelig for en ung etnisk minoritetskvinne.

Redselen for å vise seg frem ovenfor politiet og andre sosiale institusjoner, kan også sees i samsvar med den sosiale kontrollen som kan være ganske stor i enkelte etniske minoritetskulturer. Psykologen Ansar uttrykker følgende: ”*Den sosiale kontrollen i vår kultur er helt enorm og kan gi grobunn for stress og indre uro. (...). Det skal ikke mer enn et fordømmende blikk til for å krenke en kvinne så dypt at hun føler seg skitten.*”

Selv om unge etniske minoritetskvinner opplever tette familiebånd, har det i dette tilfellet vært uaktuelt for venninnen å bruke familien som en ressurs. I intervjuet uttrykte Iqra at det er vanskelig for ei ung kvinne å fortelle hva hun har opplevd til familien, fordi det kan være en stor belastning også for familien. I tillegg er sex og voldtekt tabubelagte emner, særlig innefor familien, noe som kan ha bidratt til at den unge kvinnen valgte å holde dette skjult for sin familie. Iqras venninne opplever en god venninne som det eneste gode alternativet til å dele sin belastning. Når Iqra får høre om voldtekten, opplever hun situasjonen som vanskelig for begge parter. Hun forklarer dette med at hun var usikker på hvordan hun skulle gå frem for å hjelpe henne, hvor mye hun skulle kontakte henne og hvor mye hun skulle spørre henne.

Videre forteller Iqra følgende:

Du blir psykolog for å si det sånn. Jeg synes jo noen venner kan være bedre enn psykologer. Det har noe med forståelse å gjøre. Jeg har prøvd å få henne til å få selvtilliten tilbake. Det tok tid, men hun kom over det...eller jeg vet ikke innerst inne, men man kommer aldri over det innerst inne. Du glemmer det aldri. Du har det inni deg et sted. (...). Jeg tror jeg har bare vært der for henne. Jeg har vært der for henne når hun trengte meg, og møtt henne. På en måte har jeg fått henne til å tenke på andre ting. Jeg tror det hjalp henne mye.

Iqra forbinder sin rolle i denne saken med en psykologrolle, og uttrykker at venner kan fungere bedre enn psykologer. Selv om Iqra uttrykker at hennes støtte har hjulpet venninnen, uttrykker hun en usikkerhet i forhold til i hvilken grad venninnen hennes har kommet over situasjonen. Denne usikkerheten reiser spørsmål ved hvor godt venninner kan fungere som psykologer for hverandre. Det er ingen tvil om at Iqra har fungert som en viktig ressurs for sin venninne, men samtidig kan det være viktig i visse vanskelige situasjoner å få hjelp fra sosiale institusjoner og profesjonelle fagfolk. Gjensidigheten i et vennskapelig forhold kan ikke minst bli forstyrret når den ene føler seg forpliktet til å gi mens den andre er avhengig av å få. Jeg tenker på hvor belastende det kan være å føle at hun må være der for venninnen som noe annet enn en venninne. Det at Iqras venninne ikke har gått til politiet, betyr blant annet at gjerningsmannen er ikke kjent for politiet. Hvilke belastning kan dette ha for venninnen at voldtektsmannen er

på frifot? Denne saken mener jeg illustrerer at det trengs en god del forebyggingsarbeid for å gjøre sosiale hjelpeinstitusjoner mer attraktive for etniske minoritetskvinner. Hvordan er det for etniske minoriteter å oppsøke hjelp hos en psykolog?

7.4 Tabubelagde helsetjenester

I følge psykologen, Ansar, er det tabubelagt å dra til en psykolog. Mange etniske minoriteter med ikke-vestlig bakgrunn har ofte inntrykk av at en psykolog jobber med gale mennesker. Dette er noe som også kommer frem i intervjuene med mine seks informanter. Da jeg spurte om hva det å dra til psykolog blir forbundet i deres kultur, fikk jeg blant annet følgende svar: *”Da er du gal hvis du drar til en psykolog. Det er nesten flaut tror jeg. Folk gjemmer det. Hadde jeg gått til psykolog så hadde jeg ikke fortalt til noen.”* (Iqra). *”Jeg tror det er mer sånn der fy fy... at du må ikke si det liksom.”* (Divya).

Iqras og Divyas uttalelser viser at diskurser i feltene der etnisk minoriteter er i flertall, forbinder oppsøking av psykolog med at personen har så dårlig psykisk helse at han/hun mentalt er meget syk. Slike diskurser kan hindre etniske minoriteter i å søke hjelp hos en psykolog eller eventuelt annen terapeut, siden ingen ønsker å identifisere seg selv med ”gale mennesker”. Dette kan sammenkobles med tidligere forskning som viser at innvandreere er sykere enn etnisk norske når de først blir lagt inn på psykiatriske avdelinger, og at de hyppigere blir innlagt med tvang (Rådet for psykisk helse 2007, 10). Oppfatningene om at man må være svært syk for å søke hjelp kan medføre at personer som har behov for profesjonell hjelp venter med å oppsøke psykolog til deres psykisk helse er veldig alvorlig, eller at de må innlegges med tvang. For å gjøre etniske minoriteter mer bevisst på sosiale hjelpeinstitusjoner og profesjonelle helsearbeidere, nevner Ansar i sitt intervju flere forslag til forebyggingstiltak.

7.5 Forebyggingstiltak

I følge Ansars erfaring er det sjelden jenter drar til psykolog for å be om hjelp. Hun nevner at det skjer, men først når krenkelser er så grove at de ikke lenger har noen mulighet til å holde det skjult. Som et eksempel nevner hun at de ikke oppsøker krisesentrene før det er tilfeller av grove former for fysisk og psykisk vold av for eksempel sin mann. Hun uttrykker også at henvisning for jenter til psykisk helsevern generelt er mye lavere. I forbindelse med forebyggingsarbeid nevner hun følgende:

Hvis man skal tenke på løsningsfokuset arbeid så tenker jeg at vi trenger god gammeldags opplysningsarbeid. Vi trenger informasjonskampanjer om hva det vil si å ha et psykisk problem, hvor allment det er, hvordan det kan forebygges, hvor man kan oppsøke hjelp, akkurat som vi har informasjonskampanjer mot mobbing og røyking. Det er viktig at vi møter minoritetsbefolkningen der de er akkurat nå, og ikke basert på vestlige premisser. (...). Det er viktig å ta brukergruppen på alvor; de er de eneste ekspertene på sine liv og sine opplevelser. Ved å møte dem der de er, kan vi få til gode måter å drive det vi kaller for psykoedukativt arbeid som handler om å dele kunnskap om psykologi og psykologiske virkninger. Det er ikke så mye vits i å ha masse materialet her, poenget er å gå ut med det, oppsøke dem der de er, arrangere temakvelder og be familiene om å komme. Så med utgangspunkt i brukernes behov er det mye som kan gjøres. Men ved å heve oss selv opp som bedrevitende eksperter, brenner vi broer før vi har rukket å lage dem. Og gode broer lages ved dialog, respekt og ydmykhet for forskjellighet.

Ansar uttrykker at det er viktig å møte minoritetsfamilier der de er, og ikke på vestlige premisser. Jeg tolker det slik at hun mener å møte dem både fysisk og mentalt der etniske minoriteter er. Arrangering av temakvelder for etniske minoriteter kan bidra til å møte minoritetsfamilier fysisk et sted. Disse temakveldene kan for eksempel skje blant annet på skolen, som er en arena med høy kredibilitet blant foreldre for etniske minoriteter. Informasjonskampanjer som er tilrettelagt for etniske minoriteter med kunnskap om psykisk problemer, hvordan det kan forebygges og hvor man kan oppsøke hjelp, kan bidra til å møte dem mentalt. Dette kan medføre økt kunnskap om hva det innebærer å få klinisk behandling, og hvilke rammer den kan ha. I tillegg fremhever hun at det er brukeren som er ekspert på sitt liv og med utgangspunkt i brukernes behov kan man gjøre mye forebyggende arbeid. Her er dialog, respekt for brukere og ydmykhet ovenfor forskjeller viktige områder å ta i betraktning.

Videre understreker Ansar at systemet er lagt opp slik at man må forstå hvordan alt fungerer for å få hjelp. Dette kan gjøre vanskelig for etniske minoriteter å forstå helsesystemet og hvor de kan oppsøke hjelp. Hun uttrykker at det var komplisert å orientere seg om helsetilbudene og systemet da hun var nyutdannet:

Når man tenker det norske samfunnet så er systemet lagt opp sånn at man må forstå hvordan alt fungerer for å få hjelp. (...). Jeg husker enda hvordan det var for meg som nyutdannet psykolog å orientere meg i helsetilbudene som finnes der ute; hva er primærhelsetjeneste, hva er sekundær, hvor oppsøker man rett person til rett problem osv. Da kan jeg bare forestille meg hvordan det må være for innvandrerbefolkningen å forstå seg på dette.

7.5.1 Informanternes tanker rundt forebyggingstiltak

Jeg skal avslutte kapittelet med å redegjøre for det mine seks informanter har uttalt i forbindelse med forebyggingsarbeid for en god psykisk helse blant unge etniske minoritetskvinner.

Noen av informantene har uttrykt at det er behov for forebyggingstiltak allerede i barneårene. Maham gir en beskrivelse av dette:

Når det gjelder for eksempel lærer og sånt så tenker jeg de burde kanskje passe på at klassen ikke blir delt i grupper. For det har jeg sett ofte, muslimske jenter på den ene siden, og norske jenter der på en annen side, og gutter på egen gruppe. På hvilken måte kan det bli positivt ved å ikke ha slike grupper? Vi lærer oss å respektere og akseptere folk med forskjellige bakgrunn og religioner. Lærer å kommunisere med forskjellige personer.

Maham uttrykker at det å forholde seg til personer med ulike kulturer og religioner helt fra barneårene, kan bidra til økt forståelse for ulikheter blant folk. I praksis mener hun dette kan skje ved at lærerne passer på at klasser ikke blir delt i grupper, hvor etnisk norske og etnisk minoriteter holder seg i hver sin gruppe. Iqra nevner følgende i forbindelse med tiltak som kan settes i verk på skolen: *”Kanskje man kan begynne å gi mer undervisning i religion og i forhold til kultur også.”* Det virker som Iqra betrakter undervisning i religion og kultur som viktige kapitalformer. Ved å øke denne kapitalen i form av skoleundervisning, kan dette i følge henne, muligens bidra til økt forståelse av kulturelle og religiøse ulikheter blant folk.

Noen av informantene opplever at forebyggingsarbeid bør ta sikte på foreldre. Følgende sitater er eksempler på dette: *”Først og fremst hvis foreldrene vil at ditt barn skal være et godt menneske... de må fortelle og gi informasjon til barn. De må fortelle hva som er galt og hvilke konsekvenser det kan gi.”* (Aleena).

Jeg tenker foreldre har veldig stor betydning. Jeg føler at alle etniske ikke-vestlig minoriteter kan finne en utvei som både fungerer i islam veldig fint. Men fordi kulturen er så viktig for foreldrene så blir det så vanskelig. Så det er her problemer ligger. (...). De må oppleve den hverdagen som vi opplever. De må ha mer erfaringer og kunnskap. Det foreldrene mine mangler er at de kan ikke forklare sine påstander fordi de ikke forstår begge sider av saken. De forstår sin side. (...). De kan for eksempel si: ”Sånn gjorde ikke jeg når jeg var på din alder,” altså på 70- eller 80 tallet. Men sånn er ikke 2010. Så det er ikke en god nok forklaring. Det er det de mangler. (Najat).

Både Aleena og Najat gir uttrykk for at foreldrene bør kunne gi gode forklaringer til sine barn om hva de betrakter som riktig og galt. Deres uttalelser gir et bilde av at en økt dialog mellom barna og foreldre er viktig, hvor foreldrene er villige til å forstå ting fra barnas perspektiv. Dette forutsetter at foreldre har kunnskap om barnas daglige liv, slik Najat beskriver. I tillegg gir Najats uttalelser bilde av at hun betrakter religionen som viktigere enn sin kultur. Hun uttrykker at det er mulig å finne en utvei i det vestlige samfunnet som også fungerer fint i forhold til religionen. Men at foreldrene legger så mye vekt på å følge kulturen, bidrar til problemer.

Noen av informantene har uttrykt at det bør satset mer på utdanning: *”Til ungdommene ville jeg gitt råd først og fremst om å ta utdanning. Utdanning er svar på masse.”* (Aleena). Som tidligere nevnt kan utdanning i følge Bourdieu (1993) være en viktig kapital og representere ressurser som styrker individets konkurransemuligheter i kampen om samfunngoder. Aleena er muligens klar over dette. En lengre utdanning kan bety større ressurser i ulike felt.

Andre informanter har uttrykt at tiltaksarbeid bør rettes mot ulike sosiale hjelpeinstitusjoner. Aleena nevner følgende: *”Jeg tenker at institusjoner bør vite mer om kulturen og ta hensyn til at det er foreldre som kommer fra en helt annen kultur. De må se ting fra deres synsvinkel også, og ikke fra den norske hele tiden. Da må man ha folk med minoritetsbakgrunn som jobber der.”* Aleena uttrykker at det er nødvendig å ha flere med minoritetsbakgrunn i sosiale hjelpeinstitusjoner. Hun ser altså på etniske minoritetsansatte i sosiale institusjoner som viktige ressurser. Dette kan sees i samsvar med det Ansar uttrykker i sitt intervju:

For eksempel er jeg den eneste norskpakistanske som har blitt psykolog. Det er alltid en stor fordel at hjelperne representerer mangfoldet av befolkningen, og ikke bare en sosiokulturell klasse. Tenkt deg det; vi er over 20 000 pakistanere i Norge, og i Oslo har hver fjerde ungdom innvandrerbakgrunn. Det sier seg selv at vi har ekstremt stort behov for andre psykisk helsearbeidere med ikke-vesltig bakgrunn. Og jeg blir veldig ofte ringt av personer som trenger hjelp. Og det er umulig å ikke kjenne presset på kroppen. Jeg må avslå fordi jeg ikke jobber privat. Når det er så mange flinke innvandrerjenter som gjør det så bra på skolen og svært mange av dem velger medisin, er det utrolig synd at det ikke er flere der ute som velger psykologi. Jeg tenker at dette henger sammen med den lave prestisjen som psykologprofesjonen har i enkelte innvandremiljøer.

Ansar angir at det er behov for å ha flere etniske minoriteter som psykologer. Som den eneste

norskpakistanske psykologen i Norge kjenner hun presset av at det trengs flere der ute. Det å få flere etniske minoritetsjenter som helsearbeidere, kan bidra til at hjelperne representerer mangfoldet i befolkningen. I følge henne kan en av grunnene til at etniske minoritetsjenter velger andre studier, som medisin, fremfor psykologi, være den lave prestisje som psykologprofesjonen har i enkelte innvandrer miljøer. Dette innebærer at det muligens trengs forebyggingstiltak for å gjøre studier som psykologi og relaterte helsearbeidsstudier mer attraktive for etniske minoriteter. Iqra nevner følgende i forbindelse med å ha flere etniske minoriteter som psykologer:

Men vet du hva, når det gjelder flere pakistanske psykologer da, la oss ta den voldtekten. Det siste min venninne vil gjøre er å gå til en pakistansk psykolog. Du vet, det er noe med tillit å gjøre. Du kan ikke stole på at hun ikke skal gå og si det videre. Da tenker jeg på bare en som er fra samme land. For rykte går skjønner du. Men en som er fra Somalia, Irak eller Iran. Da går det ann. Jeg har ikke en pakistansk lege. Jeg har en lege fra India. Selve språket er det samme. Men det utgjør forskjell. Jeg tror ikke jeg hadde valgt å gå til en pakistansk lege, uansett om det er en kvinne eller en mann. Jeg synes det er vanskeligere å snakke med en fra samme land, selv om det er en lege. Men det er enklere å snakke om dine problemer til en fra et annet land.

Iqra uttrykker at det er greit å gå til en profesjonell helsearbeider som er etnisk minoritet, bare personen ikke er fra samme land, som i hennes og venninnens tilfelle blir Pakistan. Hun opplever at det kan være vanskelig å fortelle om sine problemer til en som er fra samme land, fordi hun opplever en fare for at ting kan bli spredd videre. At enkelte ikke ønsker å få hjelp fra psykolog fra samme land, opplever også Ansar:

Vi løser det ved at vi har to med ikke-vestlig bakgrunn. Så hvis det er pakistaner som ikke ønsker en behandler med samme bakgrunn, kan den andre ikke-vestlige kollegaen min ta av han/henne. Og hvis det er en annen med ikke-vestlig bakgrunn som ønsker seg en ikke-vestlig behandler, kan jeg ta meg av han. Samtidig møter vi noen som ønsker å snakke med pakistansk bakgrunn. Så det er litt forskjellig, så noen vil absolutt snakke med en fra samme bakgrunn, noen vil absolutt ikke. Så det går begge veier. Men poenget er at mange ikke forstår at vi ha jo taushetsplikt. Hvis vi ikke følger taushetsplikten vil vi miste jobben. Og det noe med å få folk til å forstå er at det er viktig for oss å overholde taushetsplikten.

I intervjuet kommer det frem at den andre ikke-vestlige kollegaer er fra et annet land enn Pakistan. Dette utgjør en viktig forskjell, siden enkelte ikke ønsker hjelp fra en med samme opprinnelsesland. Men samtidig understreker Ansar at det går begge veier, ved at noen absolutt ønsker hjelp fra en med samme land. Uansett viser det seg å være en fordel å ha flere

psykologer med ikke-vestlig bakgrunn på en arbeidsplass. Det er dermed behov for psykologer med ikke-vestlig bakgrunn i ulike sosiale hjelpeinstitusjoner. Iqra uttrykte en fare for at ting kan bli spredt videre hvis man oppsøker hjelp fra en psykolog med lik land. Dette kan sees i samsvar med Ansars uttalelser om taushetsplikt. Ansar påpeker at det er viktig å få folk til å forstå at man som profesjonell hjelpearbeider er underlagt å overholde taushetsplikten.

Som vi ser uttrykker informantene at det ikke alltid er lett for dem å snakke om sine problemer med profesjonelle helsearbeider som er etniske minoriteter, særlig fra samme opprinnelsesland. Jeg vil avslutningsvis nevne at mine informanter kan ha opplevd denne problematikken i intervjuene med meg. Jeg er også en etnisk minoritet og kommer fra samme opprinnelsesland som to av informantene. Jeg har opplevd Najat og Aleena som mest åpne i forhold til å uttrykke utfordringer som de møter i sitt hjemmiljø. Felles for dem begge er at de er fra et annet opprinnelsesland enn meg. Likheter mellom meg og mine informanter kan dermed ha påvirket intervjuene.

De ulike forebyggingstiltakene som Ansar og informantene mine har nevnt, skal jeg gå nærmere inn på i neste kapittel. Jeg skal se dem i sammenheng med de funnene jeg har redegjort for i mine første to analysekapitler.

Kap 8. Drøfting av avsluttende konklusjoner

Som jeg nevnte innledningsvis begynte prosjektet med en undring over medias fokusering på problemorienterte emner, som tvangsekteskap, æresdrap og ”dobbel liv”, blant etniske minoritetsjenter. Framstillingen gir ofte et inntrykk av at etniske minoritetsjenter ønsker å følge storsamfunnets verdier, men er presset til å følge sin kultur mot sin vilje. Jeg undret meg over om etniske minoritetsjenter var så psykisk svake at de ble offer for sin egen kultur, og for å vise seg sterke måtte de ta oppgjør med sin kultur og familie. Dette fikk meg til å stille spørsmål ved kulturelle forventninger som rettes mot dem, både fra storsamfunnet og fra hjemmiljøet, og hvordan disse forventningene virket inn på deres psykiske helse. Som sosialarbeider i det flerkulturelle Norge var jeg også opptatt av forebyggingsaspekter. Jeg endte opp med følgende problemstilling: *Hvilken betydning kan ulike kulturelle forventninger på forskjellige sosiale arenaer ha for etniske minoritetsjentes psykiske helse? Hvordan kan denne kunnskapen benyttes i forbyggende helsearbeid blant dem?* Jeg har analysert intervjuene i lys av teorien som jeg redegjorde i kapittel 3. Underveis i teorikapitlet stilte jeg flere analytiske spørsmål. Disse spørsmålene har jeg brukt aktivt som verktøy i analysen.

8.1 Individer med ønsker og meninger

Informantene i undersøkelsen ga uttrykk for at de hadde visse verdier som de ønsket å følge. De fremsto som selvstendige individer med egne meninger om hva de ser som riktig, hvilke valg de ønsker å ta og hvilke verdier de vil følge. Flere av deres verdier var ikke i samsvar med de kulturelle forventningene som rettes mot dem verken i storsamfunnet og hjemmiljøet. Disse kollisjonene medfører en god del utfordringer for dem på ulike sosiale arenaer. I storsamfunnet dreier utfordringene seg om at informantenes ønske om å følge religiøse verdier kan stride i mot praksiser som fremstår som vanlige. Flere av disse praksisene har å gjøre med nær fysisk kontakt med motsatt kjønn, som for eksempel håndhilsing eller klem. Det å ikke handle i samsvar med slike praksiser kan i flere sammenhenger skape misforståelser. Dette gjør at informantene kan kjenne et psykisk press for å handle i tråd med kulturelle forventninger i storsamfunnet. Noen av informantene nevnte at de velger bort enkelte situasjoner for å ikke handle i strid med de verdiene de ønsker å følge.

Til tross for den manglende samsvaret mellom egne verdier og storsamfunnets forventninger, opplever informantene Norge som et godt land å bo i sammenlignet med andre vestlige land. De viser til at det finnes få formelle lover som forbyr etniske minoriteters praksis, som for

eksempel forbud mot hijab i politiet. Flere slike formelle lover kan føre til økt stress og ekskludering av enkelte etniske minoritetsgrupper. Slik de ser kan det være forebyggende å ikke vedta flere formelle lover som utelukker etniske minoriteters praksiser. I tillegg nevnte noen av informantene at spesielle fasiliteter som gis til dem på skolen, for eksempel i form av bønnenrom, er med på å gjøre deres daglige liv enklere. Fasiliteter til enkelte etniske minoritetsgrupper kan derfor også være gode forebyggingstiltak.

I hjemmiljøet dukker utfordringene særlig opp i forbindelse med ekteskap. Det kan dreie seg om ønsket om å studere etter ekteskapsinngåelse eller ulike kriterier for valg av ektefelle. Til tross for slikt manglende samsvar mellom egne ønsker og hjemmiljøets forventninger, ønsket ingen å ta oppgjør med sin familie og foreldre. De ser heller familie som en viktig ressurs i livet, og tilstreber å handle på måter som ikke sårer foreldrene, samtidig som de ivaretar egne ønsker. Forsøk av å tilfredsstille både egne og foreldrenes ønsker kan føre til psykisk slitenhet.

8.2 Ei ung kvinne i 20 årene

Informantene opplever også å få rettet flere kulturelle forventninger fra hjemmiljøet mot seg ved å være ei ung kvinne i 20 årene. Slike forventninger er blant annet å bli gift, og få en bra utdanning og jobb. Dette gjør at 20 årene kan være ekstra utfordrende, i form av at de må ta flere store valg som sannsynligvis vil påvirke resten av livet. Et tettere samarbeid på skolen mellom etniske minoritetsbarn og etniske minoritetsforeldre kan kanskje medføre at foreldre får en bredere forståelse for hvordan identiteten til deres barn blir dannet. Dette kan videre muligens resultere til en økt forståelse og respekt for barnas ønsker når barna er i voksen alder.

8.3 ”Ei sårbar, undertrykt og forsiktig jente?”

Videre uttrykker informantene at, de både i storsamfunnet og hjemmiljøet, opplever å bli tilskrevet identiteter gjennom eksterne kategorier som kjønn og etnisitet. De gjenkjenner seg ikke i de ulike sosiale identitetene som tildeler dem en rolle som undertrykt, sårbar og forsiktig jente med lite meninger. Noen av informantene uttrykker at de heller er opptatt av å motbevise slike stereotyper, for eksempel gjennom utdanning.

Mine funn samsvarer med tidligere forskning som viser at etnisk diskriminering er en

risikofaktor som rammer etniske minoriteter, og at særlig kvinner med hijab opplever å bli utsatt for diskriminering (Øia 2003, Thapa og Hauff 2005, Prieur 2004 og Wang 2006). I tillegg er min empiri i tråd med tidlige forskning som viser at unge med minoritetsbakgrunn opplever at mediens gjentatte negative omtale av innvandrere preger holdninger i majoritetssamfunnet, og gjør det vanskeligere å vokse opp (Wang 2006). Funnene mine kan også relateres til tidligere forskning som viser at negativ oppmerksomhet i media er særlig rettet mot muslimer (IMDi 2010). Jeg vil nå gå over til hvordan denne kunnskapen kan brukes i forbyggende arbeid.

8.4 Kunnskap om ulike kulturer

Informantene i undersøkelsen opplevde kulturelle forskjeller mellom ulike arenaene de oppholdt seg i. Disse forskjellene kunne de oppleve som problematiske, særlig i barne- og ungdomsalder ved at det kunne skape krysskulturelle forventninger. Noen av informantene løste slike situasjoner ved bruk av ”hvite løgner”. Det formidler en gjensidig stereotypifisering som kan forbindes med mangel på forståelse for hverandres kultur og livstil. Flere av informantene har uttrykt at forebyggingsarbeid bør settes i gang allerede på barneskolen, i form av mer undervisning om ulike kulturer og religioner. Dette kan sees i samsvar med mine teoretiske perspektiver. Siden identitet er en vedvarende prosess, kan kapital i form av undervisning være et nyttig tiltak for økt forståelse av ulikheter som eksisterer blant folk. I tillegg nevnte et par av informantene at ansatte på skolen bør passe på at klasser ikke blir delt i grupper. Vi så at ulike personer i et felt har betydning for hvordan identitet dannes. Ved at man allerede i barneårene er sammen med folk fra ulike kulturer, kan bidra til at det utvikles mer respekt og forståelse for ulikhetene. Her kan det være viktig å passe på at etniske minoritetsbarn er jevnt fordelt i ulike skoler, slik at man har færre skoler med kun etnisk norske eller kun etniske minoriteter. Det kan være utfordrende å få dette til i praksis.

Informantene uttrykker at kulturelle forskjeller mellom storsamfunnet og hjemmiljøet, fikk liten betydning for den psykiske helsen etter hvert som de ble eldre. Dette forklarer de ved en økt forståelse for ulikheter, noe som de opplevde å mangle i barne- og ungdomsårene. Noen har dermed nevnt at forebyggingsaspekter bør også rettes mot foreldre, fordi de opplevde at foreldrene ofte ikke forklarte sine påstander og ikke forstå deres side av saken. Her kan det tenkes at flere etniske minoritetsansatte på skolen kan bidra til en økt forståelse blant etnisk

minoritetsforeldre om hvordan det er for barn og ungdommer å være i felt som har kulturelle ulikheter.

8.5 Å vokse på motgang

Til tross for de ulike utfordringene mine informanter opplever, uttrykker de å være sterke personer med god selvtillit og godt selvbilde. I tillegg nevner flere å ha fått positive verdier fra begge kulturer. Sin gode psykiske helse forklarer flere med blant annet erfaringer som de har hatt gjennom livet. Det å ha oppholdt seg i ulike felt hele tiden, har medført at de har vokst opp med små utfordringer som de har klart å komme over. Dette har styrket dem. De små utfordringene i ulike felt kan forbindes med krysspress mellom hjem og samfunnet. I tidligere forskning kommer det frem at krysspresset er en risikofaktor etniske minoriteter blir utsatt for (Rådet for psykisk helse 2007, Prieur 2004). Min empiri nyanserer dette bildet, ved at krysspress i små mengder kan ha positiv innvirkning på den psykiske helsen. Samtidig uttrykker informantene at det er først når man kommer over utfordringene på en god måte, at erfaringene virker positivt på den psykiske helsen. Her kommer det frem at det er flere ressurser som har hjulpet mine informanter i vanskelige situasjoner. Disse ressursene viser seg å ha en betydelig rolle for utvikling av en god psykisk helse.

8.6 Betydningsfulle ressurser

I forbindelse med ressurser nevner flere tro, ved at den bidrar til å forsterke håp i vanskeligheter. Dette er i samsvar med tidlige forskning som viser at overfor det meningsløse og lidelse kan religion virke som leverandør av mening (Mehlum, Hytten, Gjertsen 1995). Fem av mine informanter er muslimer. Oppdal og Røysamb (2007, 117) har også vist at ungdommer med foreldre som kommer fra land der islam er den dominerende religion, skiller seg ikke fra etnisk norske ungdommer når det gjelder psykiske vansker som angst og depresjon. Informantene opplever også familie som en ressurs. Dette er noe som gjenspeiler tidligere forskning som påpeker at tette familiebånd og stor familie kan være beskyttelsesfaktorer for etniske minoriteter (Rådet for psykisk helse 2007, 18). Videre opplever de fleste venner som ressurser. De uttrykker å dele sine erfaringer med venner og uttaler at venner har en positiv innvirkning på dem. Noen uttrykker at i vanskelige situasjoner kan venner påta seg en psykologrolle. Denne rollen kan være svært krevende, og visse tilfeller kan det diskuteres om det vil være nødvendig å få hjelp hos en profesjonell helsearbeider.

8.7 Forebyggingstiltak i profesjonelt hjelpearbeid

I undersøkelsen kommer det frem at å dra til en psykolog er tabubelagt og kan bli assosiert med alvorlig sinnslidelse. Dette er i tråd med tidligere forskning som viser at psykiske problemer er tabubelagt i etniske minoritetsmiljøer, samtidig med at personer fra ikke-vestlige land forbinder psykisk helsearbeid med galskap og lukkede institusjoner der man tilbringer resten av livet. Det kan dermed foreligge en redsel for å oppsøke slike tjenester (Rådet for psykisk helse 2007, 37). Blant etniske minoriteter viser det således seg å være behov for mer informasjon om dette tema.

I forbindelse med forebyggingstiltak er det viktig å skille mellom likeverd- og likhetstjenester. Med likeverdige tjenester menes det at tjenestene tilpasser seg brukere slik at de mottar tjenester av samme kvalitet uavhengig av etniske, kulturelle og språklige forskjeller. Likhetsbehandling innebærer at en tjeneste gir det samme tilbudet til alle uavhengig av etnisk, kulturell og språklig bakgrunn. Men i flere tilfeller kan likhetsbehandling resultere til at brukere med minoritetsbakgrunn ikke nyttiggjør seg av tjenesten fullt ut. Et eksempel på like tjenester er at en psykiatrisk poliklinikk sender ut samme type innkalling om samtale til alle pasienter. Selv om alle får lik behandling, kan dette medføre at pasienter med minoritetsbakgrunn ikke kommer fordi de ikke kan lese norsk, eller kanskje fordi de ikke forstår hva samtaler i psykisk helsevern innebærer (Rådet for psykisk helse 2007, 28).

I min undersøkelse viser likeverdige tjenester seg å være mest aktuelle. Det er slike forebyggingstiltak informantene og Ansar har nevnt. Ansar uttrykker at opplysningsarbeid kan være til hjelp. I forbindelse med dette trengs det blant annet informasjonskampanjer og temakvelder for spesielt etniske minoriteter. I tillegg nevner hun at det norske helsevesenet er et system som kan være komplisert for særlig etniske minoriteter å forstå. Her kan et mulig forebyggingsarbeid være å gjøre dette systemet mer enkelt og tilrettelagt for etniske minoriteter.

Ansar uttaler videre at det er behov for flere psykologer med etniske minoritetsbakgrunn. Dette uttrykker også flere av mine informanter. Ansar uttrykker at den lave prestisjen som psykologiprofesjonen har i enkelte innvandremiljøer kan være med å hindre at etniske minoriteter ikke velger dette yrket. Det kan diskuteres at dette også kan gjelde andre profesjonelle helsearbeidsyrker relatert til psykologi, som for eksempel sosialt arbeid og

klinisk terapeut. Et viktig forebyggingstiltak kan være å få flere etniske minoriteter til å ta utdanning som er knyttet til disse yrkene. Det kan hjelpe å gjøre slike utdanninger mer attraktive for etniske minoriteter. Dette kan for eksempel skje ved å legge ut ekstra stipendordninger for de etniske minoriteter som velger å ta slike utdanninger, eller ved å prioritere etniske minoriteter ved tildeling av studieplasser og jobber. I tillegg kan mer opplysningsarbeid om hva disse utdanningene går ut på og hvilke jobbmuligheter man har i fremtiden muligens være til hjelp.

8.8 Hva med sosioøkonomiske - og boligforhold?

I tidligere forskning viser det seg at lav sosioøkonomisk status og en utilfredsstillende boligssituasjon kan være risikofaktorer for utvikling av psykiske lidelser blant etniske minoriteter (Øia, Grødem og Krange 2006 og Rådet for psykisk helse 2007). I intervjuene nevnte ingen av mine informanter disse faktorene. Dette kan sees i sammenheng med type spørsmål jeg stilte til dem. Jeg stilte stort sett åpne spørsmål som ikke tok opp emner som spesielt omhandlet deres sosioøkonomiske - og boligforhold. Det kan være mulig at disse emnene hadde blitt belyst hvis jeg hadde stilt spørsmål som var direkte rettet mot disse faktorene. På den andre siden kan manglende uttalelser om sosioøkonomisk status og boligssituasjon betraktes med at disse faktorene ikke har noe å si for mine informanternes psykiske helse. Dette kan sees i tråd med tidligere forskning som gir et nyansert bilde av sosioøkonomisk status som risikofaktor, ved å vise at for ikke-vestlige barn framtrer ikke familiens lave inntekt som noen spesiell helserisiko (Elstad 2008, 175 og 183).

8.9 Avslutning

De ulike kulturelle forventningene som rettes mot etniske minoritetsjenter på forskjellige sosiale arenaer kan være utfordrende. Samtidig uttrykker informantene å ha fått noe positivt fra begge kulturer. De fremstår som sterke individer med god psykisk helse og med egne meninger og ønsker. Dette innebærer ikke at det ikke trengs forebyggende helsearbeid blant dem. Selv om disse jentene uttrykker at de har det bra, avviser de heller ikke at de opplever vanskeligheter som kan være psykisk krevende. Det er derfor viktig med forebyggingstiltak på ulike sosiale arenaer. Det viser seg å være behov for å gjøre helsetjenester mer tilgjengelige for etniske minoritetsjenter. Dette kan skje ved å øke kunnskap om helsetjenester blant dem. Et annet mulig tiltak kan være å få flere ansatte med etniske minoritetsbakgrunn i slike tjenester. Behovet for flere etniske minoriteter i sosial - og helsetjenester er et av mange

eksempler på at etniske minoritetsjenter kan betraktes som viktige ressurser i samfunnet.

Litteraturliste

Aarset, Monica Five. 2006. *Å skape nye handlingsrom. Konstituering av kvinnelig, norsk, muslimsk identitet*. Oslo: Hovedoppgave i sosialantropologi.

Bergstrøm, Gøran og Kristina Boréus. 2005. *Textens mening och makt. Metodebok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. red. 2.utgave. Lund: Studentlitteratur.

Bhugra, D. 2004. Migration and mental health. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 109:243-258.

Blom, Svein. 1997. Levekår blant ikke-vestlige innvandrere. Hvorfor er så mange ensomme? I *Samfunnsspeilet* 4:45-53.

Bourdieu, Pierre. 1996. *Symbolsk makt*. Artikler i utvalg. Oversatt av Annick Prieur. Oslo: Pax forlag A/S.

Bourdieu, Pierre og Loic J.D. Wacquant. 1993. *Den kritiske ettertanke. Grunnlag for samfunnsanalyse*. Oslo: Det norske samlaget.

Bourdieu, Pierre og Loic J.D. Wacquant. 1995. *Den kritiske ettertanke. Grunnlag for samfunnsanalyse*. 2. utgave. Oslo: Det norske samlaget.

Dalgard, Odd Steffen 2005. Psykisk helse blant innvandrere i Oslo. Resultater fra befolkningsundersøkelser. I *Helse - og omsorgsmessige utfordringer i forhold til minoriteter. Tilbakeblikk og erfaringer*, red. (ss. 25-32). I. N. Ahlberg, A. Aambø og I. Gihle. NAKMIs skriftserie om minoriteter og helse nr 1. Oslo: NAKMI.

Dalgard, Odd Steffen. 2006. *Sosiale risikofaktorer, psykisk helse og forebyggende arbeid*. Oslo: Folkehelseinstituttet rapport 2006/2.

Danielsen, Kirsten og Tormod Øia. 2006. *Tiltak rettet mot barn og ungdom. Evaluering av Handlingsprogram Oslo indre øst*. Oslo: NOVA-rapport 17/2006.

De los Reyes, Paulina, Irene Molina, Diana Mulinari og Wuokko Knocke. 2002. *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. red. Stochholm: Atlas.

Elstad, Jon Ivar. 2008. Helse blant lavinnteksbarna. I *Familiens inntekt og barns levekår over tid*, red. Mona Sandbæk. Oslo: NOVA-rapport 7/2008. (husk å spørre).

Eriksen, Thomas Hylland. 1997. *Flerkulturell forståelse*. red. Oslo: Tano Aschehoug.

Eriksen, Thomas Hylland. 2001. *Flerkulturell forståelse*. red. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Eriksen, Thomas Hylland og Torunn Arntsen Sørheim. 2006. *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. 4. utgave. Oslo: Gyldendal akademisk.

Foucault, Michel. 1993. *Diskursens orden*. Stehag. Stockholm: Symposion.

Foucault, Michel. 1999. *Diskursens orden*. m/ etterord av Espen Schaanning. Oslo: Spartacus.

Fuligni, A. J. 1998. Adolescents from immigrant families. I *Studying minority adolescents*, eds. V. C. McLoyd & L. Steinberg. London: LEA.

Helland, H. 1997. Etnisitet og skoletilpasning - *En studie av konfutsianske og pakistanske ungdommers møte med den norske skole*. Oslo: (Mangler forlag Finne boka).

IMDI rapport 2010. *Innvandrere i norske medier: Medieskapt islamfrykt og usynlig hverdagsliv. Årsrapport 2009. 1/2010*. Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.

Klausen, Arne Martin. 1992. *Kultur - mønster og kaos*. Oslo: Ad Notam Gyldendal A/S.

Kvale, Steinar. 1997. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Lindholm, Torun. 2005. Sosialpsykologisk perspektiv: fordomar och diskriminering, klassiska pöblem i moderen skepnad. I *Likhet inför lagen. Natur och Kultur*, red. I C. Diesen, C. Lernestedt, T. Lindholm og T. Pettersson.

Mehlum, Lars, Karsten Hytten og Finn Gjertsen. 1995. *Rom for unge liv. Selvmord hos barn og ungdom*. Oslo: Psykiatrisk klinikk Vindern.

Oppedal, Brit, Espen Røysamb og Sonja Heyerdahl. 2004. *Ethno-cultural group, acculturation, and psychiatric problems in Young immigrants*. Submitted to Journal of child psychology and psychiatry and allied disciplines.

Oppedal, Brit og Espen Røysamb. 2007. Young Muslim Immigrants in Norway: An Epidemiological Study of Their Psychosocial Adaptation and Internalizing Problems. *Applied Development Science* 11:112–125.

Phinney, J. S., B. Lochner og R. Murphy. 1990. Ethnic identity development and psychological adjustment in adolescence. In *Ethnic issues in adolescent*, eds. A. R. Stiffmann & L. E. Davis. California: Sage.

Phinney, J. S og J. Landin. 1998. Research paradigms for studying ethnic minority families within and across groups. In *Studying minority adolescents*. Eds. V. C. McLoyd & L. Steinberg. New Jersey: LEA.

Prieur, Annick. 2004. *Balansekunstnere. Betydning av innvandrerbakgrunn i Norge*. Oslo: Pax forlag A/S.

Ringdal, Kristen. 2007. *Enhet og mangfold - samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. 2.utgave. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Rosenlund, Lennart. 1991. *Om smak og behag - en introduksjon av Pierre Bourdieus kultursosiologi*. Stavanger: Høgskole senteret i Rogaland.

Rådet for psykisk helse 2007. *Psykisk helse i et flerkulturelt samfunn*. Oslo.

Said, Edward W. 2004. *Orientalismen. Vestlige oppfatninger av Orienten*. Oversatt av Anne Aabakken. Oslo: Cappelen. Opprinnelig publisert som *Orientalism. Western conceptions of the Orient*. 1978.

Schaanning, Espen. 1996. Diskursens materialitet – Del 1: Foucault. *ARR- Idéhistorisk tidsskrift* 1:60-73.

Signe, Skare. 1996. *Flerkulturelt barnevernsarbeid - en innføring*. 2. Utgave. Oslo: Kommuneforlag.

Skytte, Marianne. 2001. *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Sørensen, Ø. 1997. Nasjon og nasjonalisme. I *Flerkulturell forståelse*, red. Thomas Hylland Eriksen. Oslo: Tano Aschehoug.

Thagaard, Tove. 2003. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 2. Utgave. Bergen: Fagbokforlaget.

Torgersen, Laila. 2005. *Betydningen av innvandrerbakgrunn for psykiske vansker blant ungdom*. Oslo: NOVA-rapport 5/05.

Wang, Ann-Elin. 2006. *Ung, svart og norsk. Pionerer i Norge*. Oslo: Organisasjonen mot offentlig diskriminering (OMOD).

Widerberg, Karin. 2001. *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Winther Jørgensen, Marianne og Louise Phillips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Vega, A., A. Gil, J. Warheit, S. Zimmerman og E. Apospori. 1993. Acculturation and delinquent behavior among Cuban American adolescents. Toward an empirical model. *American journal of community psychology* 21:113-125.

Øia, Tormod. 2003. *Innvandrerungdom – kultur, identitet og marginalisering*. Oslo: NOVA-rapport 20/2003.

Øia, Tormod, Anne Skevik Grødem og Olve Krange. 2006. *Fattige innvandrerbarn*. Oslo: NOVA-rapport 16/06.

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Masteroppgave i sosialt arbeid

Tema: Etniske minoritetsjenter og deres psykiske helse.

Oppgaven handler om hvordan det er for etniske minoritetsjenter med ikke-vestlig bakgrunn å leve i et vestlig land, og hvilke betydning dette kan ha for deres psykiske helse. Hvilke vanskeligheter og fordeler opplever de? Hvilke ressurser har de?

Psykisk helse: Er ikke ute etter noen klinisk diagnose.

Informanter: Skal intervju 6 unge etniske minoritetsjenter fra ikke-vestlig bakgrunn. Med ikke-vestlig bakgrunn mener jeg personer som har bakgrunn fra et ikke vestlig-land, enten ved at de selv eller deres foreldre, en eller begge, er født i et land fra Asia, Afrika eller Øst-Europa. I tillegg vil de være mellom 20-30 år.

Anonymt: I oppgaven vil informanter fremstå som helt anonymt. Dette betyr at det ikke vil være mulig for leseren å gjenkjenne hvem vedkommende er.

Varighet: Intervjuet vil vare ca 1-2 timer.

Sted: Kan foregå i et grupperom på Høyskolen i Oslo. Pilestredet 35. Hvis det eventuelt er andre steder som passer bedre for informantene, er jeg åpen for å møte personen der.

Jeg kommer til å bruke lydopptak, og det er kun jeg som vil ha tilgang på den informasjonen som jeg samler inn.

Deltakelse i prosjektet er frivillig og samtykke kan trekkes tilbake så lenge studien pågår uten at du må oppgi grunn.

Vedlegg 2: Intervjuguide til informantene

- Navn, alder, antall år i Norge, landet foreldre kommer fra, utdanning, jobb og sivilstatus.
- Hvilke arenaer oppholder du deg i dagliglivet? Med arenaer tenker jeg på for eksempel skole, arbeid, fritidsaktiviteter, religiøse eller sosiale sammenhenger.
- Hvem oppholder du deg sammen med i de ulike arenaene?
- Hvordan føler du deg/hvor godt trives du i de ulike arenaene?
- I hvilke arenaer oppholder du deg i fritiden?
- Hvem liker du å oppholde deg sammen med i fritiden?
- Føler du noen forskjeller mellom de verdiene, normene og tradisjonene og praksiser som du møter i ditt hjemmiljø og som du møter i storsamfunnet (Med storsamfunnet mener jeg for eksempel skole, arbeidslivet)?
- Hvis ja, hvilken type forskjeller er det?
- Hvordan håndterer/opplever du disse forskjellene? Hvis du takler de på en god måte, hva er det som bidrar til at du takler de på en god måte?
- Hvilken betydning har disse forskjellene for hvordan du opplever hverdagen?
- Hvilken betydning har samspillet mellom de ulike verdiene, normene, tradisjonene og praksiser for hvordan du som person er blitt utviklet/har det, og for din psykiske helse? Si både positive og negative innvirkninger som samspillet forårsaker.
- Opplever du å ha fått verdier, normer, tradisjoner og praksiser gjennom et ikke-vestlig bakgrunn som du mener motstrider med de vestlige normene, verdiene, tradisjonene og praksiser?
- Hvis ja, kan du gi eksempler på motstridende verdier, normer, tradisjoner og praksiser?
- Hvordan takler du slike motstridelsener? Hvis du takler dette på en god/dårlig måte, hva mener du at dette kommer av?
- På hvilke arenaer/hvor føler du at du møter slike motstridende verdier, normer, tradisjoner og praksiser?
- Hvordan føler du deg i slike arenaer?
- Hvilken betydning har opplevelsen/ erfaringene med møting av slike motstridelsene verdier etc for din dannelse av identitet og psykiske helse?

- Opplever du at du blir tilskrevet sosiale kategorier (som for eksempel kjønn, etnisitet)
  - Hvis ja, hvilke sosiale kategorier blir du ofte tilskrevet?
  - På hvilke arenaer/hvor føler du slike kategoriseringer finner sted?
  - Hvordan opplever du slike kategoriseringsprosesser?
  - Har slike kategoriseringer noe å si for hvordan du opplever hverdagen? Hvis ja, på hvilken måte har den det?
  - Hvor godt gjenkjenner du deg i de kategoriene som du blir tilskrevet?
  - Har media noen betydning i tilknytning til de sosiale kategoriene du blir tilskrevet og hvordan du opplever kategoriseringer? Hvis ja, på hvilken måte har den det?
-
- Hvilken betydning har det for deg at dine foreldre er født i et ikke-vestlig land?
  - Opplever du noen vanskeligheter ved å ha en ikke-vestlig bakgrunn?
  - Hvis ja, hvilke vanskeligheter opplever du?
  - Hva kan bidra til å hindre de vanskeligheter som du opplever?
  - Hvordan takler du disse vanskelighetene? Hvis du takler dem på en god måte, hva bidrar til at du takler dem slikt?
  - Opplever du fordeler ved det å ha en ikke-vestlig bakgrunn?
  - Hvis ja, hvilke fordeler opplever du å ha?
  - Hvilke forhold har betydning for at du opplever disse fordelene?
  - Har media noen innvirkning på deg i forhold til at du har en ikke-vestlig bakgrunn? Hvis ja, på hvilken måte har media innvirkning?
  - Hvilke verdier, normer, tradisjoner og praksiser er du glad for å ha fått ved å ha et etnisk tilhørighet og ved å ha en ikke-vestlig bakgrunn?
  - Hvordan kan du eventuelt bruke dem som ressurser i ditt liv og spesielt for å utvikle et godt psykisk helse?
  - Hvor vanlig er det i deres kultur å dra til psykolog?
  - Hvis jeg nå lager et skala (jeg skal lage et linje på et papir), hvor den ene ytterpunktet av skala utgjør vestlig, mens den andre utgjør ikke-vestlig. Hvor på skalaen vil du plassere deg selv i forbindelse med hvordan du oppfatter deg selv?
  - Hva kommer det av at du har valgt å plassere deg der?
-
- Er det noe annet du mener har betydning for det vi har snakket om som jeg ikke har spurt om?

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring for psykolog Nadia Ansar

Samtykke til å delta i forskningsprosjekt ved Høgskolen i Oslo
Masteroppgave i sosialt arbeid, vår 2010.

Jeg samtykker i å bli brukt som en kilde i denne oppgaven. Jeg godtar at mine uttalelser kan bli angitt med mitt navn. Jeg har kontrollert at alle mine uttalelser er riktig angitt. Jeg har møtt Memoona Hussain og har mottatt all nødvendig informasjon om prosjektet. Jeg skriver under på dette etter at jeg har kontrollert at alle mine uttalelser er riktig angitt i masteroppgaven.

29/4-10

.....
Sted, Dato

Nadia Ansar

.....
Underskrift

Vedlegg 4: Intervjuguide til psykologen

- Hvilke vansker og problemer har du erfaring med at unge norskpakistaner møter i Norge som kan gå ut over deres psykiske helse?
- Er det forskjell på gutter og jenter i forhold til hvilke problemer de kan møte som kan forårsake redusert psykisk helse? Hvilke forskjeller er det?
- Blant de unge norskpakistanere som henvender seg til psykologer - Hvilke psykiske problemer viser seg å være vanlige som de kan streve med?
- Er det flest gutter eller jenter som henvender seg? Er det noen forskjell blant dem i forholdt til hvilke psykiske problemer de henvender seg for?

- Hvilken betydning kan en annen etnisk tilhørighet ha for deres psykiske helse?
- Hvilken betydning kan det å leve mellom to ulike kulturer ha for psykisk helse?
- Hvilken betydning kan media ha for unge norskpakistaneres psykiske helse?

- Hvor vanlig er det at unge norskpakistanere henvender seg til psykolog for hjelp?
- (Hvis det viser seg at det er få som henvender seg) Hva kan være årsaken til dette?
- Hvor tabubelagt er emnet psykisk helse, det å ha psykologiske problemer eller å dra til en psykolog i det ikke-vestlige miljøet?
- Opplever du at unge norskpakistanere vegrer seg for å oppsøke en psykolog eller andre kliniske institusjoner?
- Opplever du at de kan vegre seg spesielt for å komme til en psykolog med lik bakgrunn? Hvis dette er tilfellet – Hva kan være årsaken til dette? Hvordan kan man eventuelt endre deres holdninger?
- Føler du at du har bedre mulighet til å forstå en ung etnisk minoritet som henvender seg til deg, enn en etnisk norsk psykolog ville hatt mulighet for? Hvis ja, hvorfor mener du det?

- Hvilke ressurser mener du norskpakistanere har som kan bidra til å gi dem et godt psykisk helse?
- Hvilken rolle kan religionen spille her?
- Hvilke kulturelle ressurser er mulig å finne?

Vedlegg 5: Behandling av personopplysninger

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harold Hårhaugsgate 77
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 95 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Mona Sandbæk
Avdeling for samfunnsfag
Høgskolen i Oslo
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 03.03.2010

Vår ref: 23694 / 2 / LT

Deres dato:

Deres ref

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 05.02.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

23694	<i>Hvilken betydning ikke-vestlig bakgrunn kan ha for etniske minoritetsjentes psykiske helse</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Mona Sandbæk</i>
Student	<i>Memoona Hussain</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

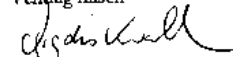
Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.05.2010, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Lis Tenold

Kontaktperson: Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Memoona Hussain, Kristoffer Robinsvei 48, 0978 OSLO

Avdelingskontorer / District Offices.

OSLO: NSD Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uo.no
TRONDHEIM: NSD Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svanhaug@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD SVU, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uib.no